

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองกับความคิดทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของกลุ่มนักเรียนผู้เริ่มมีสิทธิเลือกตั้ง ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวนเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่วิจัย เพื่อนำมาใช้เป็นหลักในการกำหนดกรอบแนวคิด หลักการ ทฤษฎี ตัวแปรของการศึกษา รวมถึงการกำหนดประเด็นคำถามในการสร้างเครื่องมือ รวบรวมข้อมูล เพื่อการวิเคราะห์และการอภิปรายผลการวิจัย ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง
2. แนวความคิดทางการเมือง
3. แนวคิดเรื่องรูปแบบของประชาธิปไตย
4. แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง
5. แนวคิดเกี่ยวกับการกล่อมเกลางานทางการเมือง
6. แนวคิดที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง
7. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองกับความคิด

ทางการเมือง

1. แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง

ความหมายของการรับรู้ กระบวนการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในปัจจุบันสามารถพิจารณาได้จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ก่อให้เกิดวิถีชีวิตแบบใหม่ของคนในสังคม ดังนั้นกระบวนการข่าวสารทางการเมืองในยุคโลกาภิวัตน์จึงมีความหมายเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย โดยกระบวนการดังกล่าวได้ถูกผสมผสานกันรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอินเทอร์เน็ต วิทยุและโทรทัศน์ จนสามารถสร้างเครือข่ายการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองซึ่งสามารถชี้นำสังคมได้อย่างรอบด้าน

การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองมีอยู่หลายประการ เช่น ผลกระทบต่อโครงสร้างทางสังคมการจัดระเบียบทางการเมือง การสื่อสารทางการเมืองและบทบาทอำนาจประชาธิปไตย เป็นต้น

ความหมายของการรับรู้ทางการเมือง หมายถึง กระบวนการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ซึ่งข่าวสารเป็นสิ่งที่ช่วยลดความไม่แน่ใจของบุคคล ช่วยให้บุคคลสามารถสร้างภาพเกี่ยวกับข่าวสารทางการเมืองได้ชัดเจนขึ้น และเป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ทศนคติ และความคิดเห็น ประสบการณ์ทางการเมืองของแต่ละบุคคล เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ซึ่งมาแลกเปลี่ยนข่าวสารทางการเมืองซึ่งกันและกัน

การรับรู้คือการสัมผัสที่มีความหมาย (Sensation) การรับรู้เป็นการแปลหรือการตีความแห่งการสัมผัสที่ทำให้การรับรู้ของคนเราแตกต่างกัน การรับรู้เป็นสิ่งที่หนึ่งสิ่งใดที่มีความหมายหรือรู้จักเข้าใจ ซึ่งในการแปลหรือตีความนี้ จำเป็นที่จะต้องใช้ประสบการณ์เดิมหรือความรู้เดิม หรือความชัดเจนที่เคยมีแต่หนหลัง จุดรวมของการรับรู้ ถูกกำหนดขึ้นมาจากความต้องการและคุณค่า เพื่อที่ความหมายต่อการรับรู้ กระบวนการนี้ เรียกว่า การรับรู้ (Perception) สิ่งต่อไปนี้ คือ กระบวนการของการรับรู้จะเกิดขึ้นต้องประกอบด้วย

1. การสัมผัสหรืออาการสัมผัส
2. ชนิดและธรรมชาติของสิ่งเร้าที่มาเร้า
3. การแปลความหมายจากอาการสัมผัส
4. การใช้ความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิม เพื่อแปลความหมาย

ร่างกายของมนุษย์มีทางรับรู้หรือรู้สึกสัมผัสอยู่หลายทาง และจากการที่ร่างกายถูกปลุกให้ตื่นตัวจากการเร้าของสิ่งแวดล้อมทั้งปวง โดยผ่านทางประสาทสัมผัสทางใดทางหนึ่งหรือรวมกันหลายทาง และเกิดเป็นการรับรู้ขึ้น จากการรับรู้ในเฉพาะสิ่ง ร่างกายจะก่อเป็นรูปแบบของสิ่งนั้นขึ้นมาจากประสบการณ์ในสิ่งนั้นหลายแง่มุม กลายเป็นความคิดความเข้าใจในสิ่งนั้นขึ้นมา จากประสบการณ์ในสิ่งนั้นหลายแง่มุม กลายเป็นความคิดความเข้าใจในสิ่งนั้นกว้างขวางขึ้น จนเกิดภาพในสิ่งนั้นแจ่มชัดขึ้น เรียกว่าความคิดรวบยอด (Concept) ศิริชัย (2539) อ่างใน มยุรี ถนนอมสุข (2554 : 11-12)

องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้

จำเนียร ช่วงโชติ (2515 : 20-25) กล่าวถึง องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ไว้ ดังนี้

1. **คุณสมบัติของผู้รับรู้** มีผลทำให้การรับรู้ของคนเราแตกต่างกันไปที่สำคัญ ได้แก่ ความต้องการ หรือแรงขับ (Need or Drive) ทศนคติ (Attitude) บุคลิกภาพ (Personality) และการปรับตัวส่วนบุคคล (Personal Adjustment)

2. ความใส่ใจและการรับรู้ (Attention and Perception) ปกติเราจะไม่รับรู้หรือตอบสนองต่อสิ่งเร้าทั้งหมด จุดรวมของการรับรู้ต่อสิ่งเร้าใดสิ่งเร้าหนึ่ง คือ ความใส่ใจหรือความตั้งใจ ซึ่งเราจะเลือกเฟ้นเฉพาะที่ตรงกับความต้องการและความสนใจของเรา

3. การเตรียมพร้อมที่จะรับรู้ (Preparatory Set) เมื่อบุคคลอยู่ในสภาพการเตรียมพร้อม จะช่วยให้บุคคลสามารถคาดการณ์ล่วงหน้าในสิ่งที่เกิดขึ้นได้ และเตรียมพร้อมในการเตรียมตัวเองอย่างเต็มที่ ต่อการแสดงปฏิกิริยาตอบสนองออกมาให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ในสถานการณ์นั้น ๆ

4. ความต้องการและแรงจูงใจ (Need and Motivation Factor) คนเรามักจะเลือกให้ความสนใจต่อสิ่งเร้าที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ หรือความต้องการของตนเองโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสิ่งที่รับไม่ได้รับการตอบสนอง

5. ความต้องการและคุณค่า (Need and Value) สิ่งที่เราได้รับรู้นั้นอาจถูกกำหนดขึ้นมาจากความต้องการและคุณค่าส่วนตัว เพื่อตีความหมายของสิ่งของหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะรับรู้

6. บุคลิกภาพของบุคคลมีอิทธิพลต่อการรับรู้ ลักษณะของบุคลิกภาพที่ไม่เหมือนกันย่อมรับรู้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติทางสังคม และการรับรู้สิ่งเร้าที่ปรากฏไม่ชัดเจนแตกต่างกันเสมอ

7. ประสบการณ์เดิม (Early Experience) ประสบการณ์เดิมหรือพื้นฐานความรู้เดิมในเรื่องราวหรือเหตุการณ์ ย่อมมีผลต่อการตีความของสิ่งที่เรารับรู้ มานะ (2542) อ้างใน มยุรี วัฒนสุข (2554 : 30) เสนอแนะ การรับรู้เป็นกระบวนการประกอบด้วยหลักสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

ประการแรก การรับรู้ต้องเกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของสิ่งเร้า ซึ่งไปกระตุ้นอวัยวะรับสัมผัสให้เกิดการทำงานขึ้น และส่งรายละเอียดไปยังประสาทสัมผัส เพื่อส่งต่อไปยังสมอง กระบวนการนี้เรียกว่า การสัมผัส (Sensation)

ประการที่สอง การรับรู้ต้องเกี่ยวข้องกับข้อมูลและรายละเอียดต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้รับ และนำมาประสมกับข้อมูลอื่น ๆ กระบวนการนี้เรียกว่า การรับรู้หรือ Perception

ประการที่สาม การรับรู้ต้องเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้รับรู้ อันหมายถึงประสบการณ์เดิม แรงขับ ทัศนคติ บุคลิกภาพ และอื่น ๆ ของผู้รับรู้ เช่น การเอาใจใส่ (Attention)

การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง

เมื่อกล่าวถึงการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง (Political Information) จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจกับ “ทฤษฎีการสื่อสาร (Communication Theory)” เนื่องจากการที่บุคคลจะได้รับข่าวสารหรือต้องการส่งข่าวสารไปยังผู้อื่น ต้องเกี่ยวข้องโดยตรงกับกระบวนการการสื่อสาร

มนุษย์ใช้การสื่อสารเพื่อแสดงออกซึ่งพฤติกรรม ความรู้สึกนึกคิด ความเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน การสื่อสารมีลักษณะเป็นกระบวนการ ซึ่งกระบวนการสื่อสาร มีองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้

1. แหล่งสารหรือผู้ส่งสาร (Source) เป็นจุดเริ่มต้นของการสื่อสาร คือ เป็นผู้ทำหน้าที่เลือกสรรข่าวสารเกี่ยวกับความคิดเห็นหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น แล้วส่งต่อไปยังผู้รับสารบทบาทของผู้ส่งสารมีอยู่ 3 ประการด้วยกัน คือ เลือกสรรความหมายที่จะใช้สำหรับการสื่อสาร สร้างรหัสจากความหมายให้อยู่ในรูปของสาร และส่งรหัสของสารนั้นออกไปพิจารณาถึงแหล่งสารในสภาพของความเป็นจริงนั้นแยกแยะได้ยากมาก เช่น สถานีโทรทัศน์ถ่ายทอดการแถลงการณ์ของรัฐบาลเกี่ยวกับนโยบายเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ในกรณีนี้ถือว่ารัฐบาลเป็นแหล่งสาร เพราะข่าวสารต่าง ๆ ที่ปรากฏออกมานั้น ได้ผ่านการกลั่นกรองจากรัฐบาลและถูกถ่ายทอดผ่านทางโฆษกรัฐบาล ส่วนโทรทัศน์ถือว่าเป็นช่องทางการสื่อสาร แต่ในกรณีที่โทรทัศน์ถ่ายทอดสดการเดินขบวนประท้วงของนักศึกษา ในกรณีนี้จะถือว่าสถานีโทรทัศน์เป็นแหล่งสารพร้อม ๆ กับทำหน้าที่เป็นช่องทางของสื่อ เนื่องจากสถานีโทรทัศน์ทำหน้าที่เลือกสรรภาพเหตุการณ์ทางการเมือง และกระจายภาพเหตุการณ์ดังกล่าวไปสู่ประชาชน

2. สาร (Message) หมายถึง สิ่งที่ทำหน้าที่กระตุ้นความหมายให้กับผู้รับ เป็นสาระเรื่องราวที่ส่งออกไปจากผู้ส่งสารถึงผู้รับสาร อาจเป็นความคิดหรือเรื่องราวใด ๆ ก็ได้ ที่ส่งผ่านไปตามสื่อในรูปของข้อความ คำพูด รูปภาพ หรือกิริยาท่าทางในการศึกษาเรื่องนี้สิ่งที่เป็นสารก็คือ “ข่าวสาร” ซึ่งข่าวสารเป็นสารอย่างหนึ่งที่ถูกส่งมาตามสื่อต่าง ๆ โดยแหล่งสาร ซึ่งอยู่ในรูปของสัญลักษณ์หรือสัญญาณแต่โดยทั่วไปแล้วเมื่อเราพูดถึงคำว่า “ข่าวสาร” แล้วมักจะหมายถึง “เนื้อหาของสื่อ หรือ เนื้อหาของสาร” ซึ่ง “ข่าวสาร” หมายถึง เนื้อหาอะไรก็ได้ที่จะช่วยลด “ความไม่แน่ใจ” หรือ ทางเลือกที่อาจเป็นไปได้ในสถานการณ์หนึ่ง ๆ กล่าวคือ การที่คนเราจะตัดสินใจรับรู้หรือยอมรับสิ่งของ เหตุการณ์หรือแนวความคิดอะไรสักอย่างนั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะข่าวสารที่เขาได้รับคือถ้าหากบุคคลได้รับข่าวสารที่เป็นประโยชน์มากเท่าไร บุคคลนั้นก็จะสามารถตัดสินใจรับรู้หรือยอมรับได้ง่าย ความไม่แน่ใจก็จะลดน้อยลงกรณีตรงกันข้าม ถ้าหากบุคคลขาดการรับรู้เกี่ยวกับสิ่งของหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ แล้วความไม่แน่ใจจะมีมาก จึงทำให้บุคคลนั้นยากที่จะตัดสินใจหรือยอมรับได้ เป็นการช่วยให้บุคคลสามารถสร้างภาพให้ชัดเจนขึ้น และยังช่วยกำหนดพฤติกรรมบุคคลควรจะทำภายใต้สถานการณ์หนึ่ง ๆ ด้วย Schramm (1971) อ้างใน มยุรี ธนอมสุข (2554 : 14) หน้าที่ของข่าวสารมีหลายประการ เช่น หน้าที่ในด้านที่เป็นข่าวสารการรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรือสิ่งแวดล้อมโดยทั่ว ๆ ไป ให้อีกฝ่ายหนึ่งได้รับทราบหรือหน้าที่ในด้านการให้ความเห็นหรือชักจูงหน้าที่ในด้านการให้ความรู้หรือการศึกษา ตลอดจนหน้าที่ในด้านการให้ความบันเทิง อย่างไรก็ตาม

การวิจัยเรื่องนี้จะเน้นหน้าที่ในด้านที่เป็น ข่าวสารเป็นหลัก โดยเฉพาะข่าวสารทางการเมือง ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาประเทศและเป็นปัจจัยที่จำเป็นของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างยิ่ง เพราะข่าวสารทางการเมืองจะช่วยให้ระบบการเมืองอื่น ๆ ทำหน้าที่ของตนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น Almond และ Powell (1966) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 15) ทั้งนี้เนื่องจากการที่ประชาชนได้รับความรู้ข่าวสารในทางการเมือง จะทำให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น เป็นผลให้เกิดความเข้าใจในทางการเมืองติดตามมา พงุทธิสาณ (2535) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 194-197) ได้เสนอแนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนดังกล่าวจะทำให้รัฐบาลได้รับรู้ถึงสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ทำให้รัฐบาลสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างถูกต้อง ตรงจุดมากยิ่งขึ้น

3. ช่องทางสำหรับส่งสารหรือสื่อ (Channel) เป็นสิ่งที่จะนำสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับบางครั้งอาจเรียกว่า “ผู้นำส่งสาร” ก็ได้ ในการศึกษาเกี่ยวกับสื่อ โดยทั่วไปมักแบ่งสื่อออกเป็น 2 ประเภท คือ Almond และ Powell (1966) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 15)

3.1 สื่อบุคคล ได้แก่ สื่อแบบนี้ส่วนใหญ่จะติดต่อสื่อสารกันโดยการพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ เป็นการสื่อสารแบบตัวต่อตัว และผู้ส่งสารกับผู้รับสารมักจะมีความรู้จัก ขอบพอบุคคลกันเป็นการส่วนตัว การสื่อสารลักษณะนี้จึงเป็นการสื่อสารแบบสองทาง ผู้รับสามารถที่จะตอบรับหรือมีปฏิกิริยาโต้ตอบต่อข่าวสารนั้น ผู้ส่งข่าวสารสามารถมองเห็นได้และผู้รับสามารถถามสิ่งที่ยังไม่เข้าใจจากผู้ส่งได้ การสื่อสารแบบนี้ระบบมิได้มีอิทธิพลโดยตรงต่อการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของปัจเจกบุคคล หากแต่จะมีอิทธิพลได้โดยทางอ้อม คือ ผ่านตัวกลางอีกทีหนึ่ง ตัวกลางนี้คือ “ผู้นำความคิดเห็น” บรรดาผู้นำความคิดเห็นเหล่านี้จะเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นและตื่นตัวทางการเมืองสูงรับฟังข่าวสารทางการเมืองที่ได้รับมา ส่งผ่านไปยังบุคคลอื่น ๆ ในสังคม อาจจะโดยการตีความหรือสอดแทรกความคิดเห็นของตนลงไปด้วย ซึ่งอาจจะทำให้ข้อมูลที่ส่งต่อไปยังผู้อื่นบิดเบือนไปจากความเป็นจริงได้

3.2 สื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อชนิดนี้นับว่าเป็นสื่อที่มีความสำคัญมากแต่มีจุดอ่อน คือ ถ้าผู้รับสารไม่เข้าใจในเนื้อหาของสารแล้ว จะไม่สามารถซักถามได้เนื่องจากเป็นการสื่อสารแบบทางเดียว แต่การสื่อสารในลักษณะนี้มีข้อดีคือ สามารถส่งข่าวสารข้อมูลให้แก่ผู้รับได้เป็นจำนวนมาก ๆ และช่วยลดการบิดเบือนข่าวสารข้อมูลโดยการพูดปากต่อปากได้ดี นอกจากนี้ยังสามารถติดต่อสื่อสารถึงกันได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง จนเป็นเหตุให้ผู้ผู้นำทางการเมืองส่วนใหญ่ถือโอกาสใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการที่จะกระตุ้น เพื่อให้ประชาชน

ได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองตามที่ตนต้องการ หรือไม่ก็อาจครอบงำสื่อมวลชน เพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติของประชาชนให้เป็นที่ตนต้องการ

4. ผู้รับสาร (Receiver) หมายถึง ผู้ที่รับข่าวสารจากแหล่งสาร เป็นจุดหมายปลายทางที่ส่งสารไปถึงผู้รับสารอาจเป็นบุคคลคนเดียวหรือกลุ่มบุคคลก็ได้ บทบาทของผู้รับสารมีอยู่ด้วยกันสามประการ คือ รับสาร ถอดรหัสสารเพื่อให้ความหมาย และโต้ตอบต่อความหมาย บทบาททั้งสามนี้อาจทำโดยบุคคลเพียงคนเดียวหรือหลายคนก็ได้ ในการศึกษาเรื่องการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองสามารถนำแนวความคิดเรื่องการใช้และความพึงพอใจที่ผู้รับสารมีต่อสื่อมวลชน (Uses และ Gratifications Model) เพื่อเป็นดัชนีชี้ถึงการเปิดรับข่าวสารตามความพอใจของผู้รับสาร โดยแนวความคิดนี้เน้นที่ผู้รับสารว่ามีกระบวนการอย่างไรในการเปิดรับสื่อหนึ่ง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการและสร้างสรรค์ความพอใจให้กับตนเองโดยอาศัยสื่อ ซึ่งพฤติกรรมที่เกิดขึ้นนี้จะแตกต่างกันไปตามสภาพภูมิหลังด้านตัวแปรทางประชากรศาสตร์ จิตวิทยา และประสบการณ์ ส่วนบุคคลของผู้รับสาร สุรพงษ์ (2533) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 113-117) ดังนั้น จึงได้มีนักวิชาการบางท่านที่ได้ทำการศึกษาเรื่องการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองโดยนำเอาความคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้โดยมีสมมติฐานว่า ผู้ที่เปิดรับข่าวสารนั้นจะมีวัตถุประสงค์ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามสถานภาพ และภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น Robinson (1977) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 16) ได้ทำการศึกษาถึงระดับการศึกษาของผู้รับสารมีความสัมพันธ์กับการใช้สื่อและระดับความรู้ทางด้านข้อมูลข่าวสารของบุคคล โดยกลุ่มคนที่มียุทธศาสตร์การศึกษาต่างกันจะมีการใช้สื่อ และระดับความรู้ในเรื่องข้อมูลข่าวสารที่ต่างกันไปด้วย กล่าวคือ กลุ่มคนที่มีความรู้สูงจะเป็นกลุ่มคนที่มีความรู้ข้อมูลข่าวสารดี และจะเพิ่มพูนความรู้ทางด้านนี้ของตนให้มากขึ้นโดยการใช้สื่อมวลชน

Choi และ Becker (1987) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 16) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการใช้สื่อ พบว่าการศึกษาหลายชิ้นที่ผ่านมา แสดงให้เห็นว่าการศึกษามีผลต่อการเลือกใช้สื่อ กล่าวคือ คนที่มีการศึกษาสูงจะอ่านหนังสือพิมพ์มากกว่าคนมีการศึกษาค่ำซึ่งจะเลือกที่จะดูโทรทัศน์หรือฟังวิทยุมากกว่า Seare และ Freedman (1967) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 16-17) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการเลือกเปิดรับข่าวสารของบุคคลพบว่า กลุ่มตัวแปรที่เกี่ยวกับระดับการศึกษาและระดับขั้นทางสังคม ซึ่งสามารถใช้อาชีพเป็นดัชนีวัดแทนได้เป็นกลุ่มตัวแปรที่ใช้ในการทำนายพฤติกรรมการเปิดรับสื่อมวลชนที่ดีที่สุดหรืออาจกล่าวได้ว่าระดับการศึกษาและอาชีพเป็นตัวแปรที่มีแนวโน้มมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการเปิดรับสื่อ Mccomb และ Mullins อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 17) ได้ทำการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางด้านการศึกษากับการใช้สื่อมวลชนและการใช้สื่อมวลชนกับความสนใจทางการเมืองพบว่า การศึกษามีความสัมพันธ์โดยตรงกับการใช้สื่อมวลชน และการใช้สื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับความสนใจทางการเมือง แต่การศึกษามี

ความสัมพันธ์โดยทางอ้อมกับความสนใจทางการเมือง คือ ผู้มีการศึกษาสูงจะใช้สื่อมวลชนมากขึ้น และจะมีผลให้บุคคลเหล่านี้เกิดความสนใจทางการเมืองด้วย ขณะที่ความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างการศึกษากับความสนใจทางการเมืองโดยไม่ผ่านการใช้สื่อมวลชนไม่มี

Whitney อ่างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 17) ได้ทำการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อินเทอร์เน็ตกับสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของบุคคลเป็นไปในลักษณะ ดังนี้ คนที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ไม่คงเส้นคงวาจะเป็นผู้ที่สนใจข่าวสารทางการเมืองมากกว่าคนที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมแบบคงเส้นคงวา จากการศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอนั้น พบว่าการรับรู้ข่าวสารมีความจำเป็นมากสำหรับนำไปประกอบกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในด้านต่าง ๆ นอกจากนี้ระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองยังน่าจะแตกต่างกันไปตามลักษณะภูมิหลังที่แตกต่างกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจะได้นำประเด็นดังกล่าวมาประกอบในการศึกษาครั้งนี้ต่อไป

2. แนวความคิดทางการเมือง

ความหมายของการเมือง ในภาษาไทยมีความหมายตรงกับคำภาษาอังกฤษ Politics ตามนิยามที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับ พ.ศ. 2525 มีว่า (1) งานที่เกี่ยวกับรัฐหรือแผ่นดิน (2) การบริหารประเทศเฉพาะที่เกี่ยวข้องนโยบายในการบริหารประเทศ (3) กิจการอำนาจ หรือควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน อุดม ตะนังสูงเนิน (2535 : 13) นอกจากนี้ สมบัติ ธำรงธัญวงศ์ (2537 : 6) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเมือง หมายถึงการจัดสรรอำนาจเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ส่วนประทาน คงฤทธิศึกษากร (มปป.) (2553 : 1-2) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเมือง คือ การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการปกครอง การเมือง คือ การแสวงหาอำนาจ การต่อสู้แข่งขันให้ได้มาซึ่งอำนาจ และการเมือง เป็นเรื่องของอิทธิพล (Influence) และผู้มีอิทธิพล (Influential) ดังนั้น การเมือง จึงเป็นกระบวนการแข่งขันต่อสู้ให้ได้มาซึ่งอำนาจรัฐในการกำหนดนโยบาย การเมือง เป็นกิจกรรมในการจัดสรรทรัพยากร สิทธิผลประโยชน์ และโอกาสที่เกี่ยวข้องกับทุกคนในสังคม โดยมีองค์กรจัดตั้งมวลชนระดับต่าง ๆ เช่น พรรคการเมือง (Political Party) กลุ่มการเมือง (Political Group) กลุ่มผลักดัน (Pressure Group) และบุคคล (Individual Person) เข้ามาเกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม การเมือง ในทางวิชาการจึงเป็นทั้งศาสตร์ และ ศิลป์ ในการปกครองประเทศ

ความคิดทางการเมืองมีความสำคัญมากที่จะใช้ในการศึกษาและอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองได้อย่างถูกต้องหลักการ ซึ่งวิธีการศึกษาความคิดทางการเมืองมีอยู่ 2 วิธีการ คือ วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง และวิธีศึกษาสำนักปรัชญาทางการเมือง วิธีการศึกษา

ประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง (History of Political) เป็นการศึกษาความคิดการเมืองที่ทำให้ความสำคัญกับ “Context” หรือ “บริบท” ซึ่งวิธีการนี้มีความเชื่อพื้นฐานว่าความคิดทางการเมืองที่เชื่อว่าความคิดทางการเมืองเกิดขึ้นลอย ๆ ไม่ได้ แต่จะเกิดขึ้นจากบริบทสิ่งแวดล้อมที่เรานำมาศึกษาเป็นแนวทางที่ศึกษาความคิดของนักคิดโดยมีความเชื่อหรือปรัชญาขั้นพื้นฐานบางอย่างในสังคม ความเชื่อของแนวคิดนี้ เชื่อว่ามนุษย์ไม่ได้คิดอะไรขึ้นมาลอย ๆ แต่เกิดขึ้นได้จากการตอบสนองอิทธิพลสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวของคนนั้น ๆ เช่น สภาพอากาศ สถานการณ์ทางสังคม/การเมือง การเลี้ยงดูของครอบครัว และการศึกษา เป็นต้น นอกจากนี้ ชุมชนที่นักคิดคนนั้น ๆ อาศัยอยู่ก็ถือว่าเป็นสิ่งแวดล้อมและอื่น ๆ มากมายไม่ว่าจะเป็นความเป็นชายหญิง นักวิชาการเรียกสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ว่า “Context” หรือ “บริบท” เป็นสิ่งแวดล้อมรอบตัวนักคิดคนนั้น ๆ เวลาเราจะพูดถึงเงื่อนไขสภาพอากาศเราก็เรียกว่าบริบทสภาพภูมิอากาศ เป็นต้น นักวิชาการเชื่อว่าประชาธิปไตยใช้ได้กับประเทศที่มีอากาศหนาวลุ่มเหลวในประเทศที่มีอากาศร้อน หากเป็นภูมิประเทศเรียกว่าบริบททางภูมิศาสตร์ ซึ่งเป็นเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เราก็เรียกบริบททางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เป็นบริบทที่สำคัญ ทั้งของสภาพของนักคิดนั่นเอง ทิพากร วอแพงและคณะ (2553 : 1-5)

หลักพื้นฐานของการเมืองก็คือแนวคิดทางการเมือง หรือ Political Ideology กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2552 : 1-5) ได้รวบรวมแนวคิดทางการเมืองของปรัชญาเมธีทางการเมืองที่สำคัญ ได้แก่

1. โสเครตีส (Socrates) เป็นชาวกรีกโบราณ เกิดประมาณปี 469 ก่อนคริสต์ศักราช แนวความคิดทางการเมืองที่สำคัญของโสเครตีส ได้แก่

1.1 ชีวิตที่ดีเป็นชีวิตที่มีความสุข โดยธรรมชาติแล้ว มนุษย์ต้องการมีความสุข มนุษย์จึงทำความดี คนทำไม่ดีเพราะเขามีความโง่เขลา คือ ไม่รู้ว่าอะไรดีหรืออะไรไม่ดี ทำความชั่วแล้วเป็นทุกข์

1.2 ความรู้เป็นสิ่งที่เรียนรู้และถ่ายทอดกันได้ด้วยวิธีการวิภาษ (จากการพูดโต้แย้งกัน) โดยเฉพาะความรู้ที่เกี่ยวกับความดีและตนเอง มนุษย์สามารถที่จะเรียนรู้ได้ ซึ่งความรู้ (Knowledge) ได้มาจากการคิด (Thinking) การฟัง (Listening) การถกเถียง (Discus) การอ่าน (Reading) และการวิจัย (Research) ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นกลไกที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้มนุษย์มีความรู้มากที่สุด

1.3 คุณธรรม (Virtue) คือ ความรู้เป็นสิ่งที่เรียนรู้และสั่งสอนได้ โดยโสเครตีสได้กล่าวถึงคุณธรรมที่ดีไว้ 5 ประการ คือ

1.3.1 ปัญญา (Wisdom) หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับความดี การแยกแยะได้ว่าสิ่งใดคือความชั่วสิ่งใดคือความดี ผู้ปกครองที่ดีต้องมีคุณธรรมแห่งปัญญา

1.3.2 ความกล้าหาญ (Courage) เป็นความกล้าหาญในการกระทำความดีในทุกสถานการณ์กล้าหาญในการรักษาความดีและความถูกต้อง แม้ว่าการทำความดีนั้นจะต้องสูญเสียชีวิตก็กล้าหาญที่จะกระทำ ส่งเสริมให้ประชาชนกล้าหาญที่จะทำความดี

1.3.3 การควบคุมตนเอง (Temperance) คือ ชีวิตไม่ตกเป็นทาสของอารมณ์ ความปรารถนาและความต้องการต่าง ๆ ผู้ปกครองต้องเลือกที่จะประพฤติปฏิบัติเฉพาะสิ่งที่เหมาะสมที่ควร

1.3.4 ความยุติธรรม (Justice) เป็นการแสดงออกในรูปของการกระทำที่เคารพสิทธิของผู้อื่นและไม่ยอมทำความชั่วต่อผู้อื่น แม้ผู้อื่นจะทำอันตรายแก่ตน และไม่ได้ตอบความยุติธรรมของผู้อื่นด้วยความอยุติธรรม

1.3.5 การปฏิบัติทางศาสนา (Piety) คือ การทำความดี และยกย่องสิ่งที่ควรยกย่อง

1.4 โสเครตีส เห็นว่า ในสังคมหนึ่ง ๆ ย่อมจะมีคนส่วนน้อยที่มีสติปัญญาและมีความรู้สูงกว่า จึงมีคุณธรรมมากกว่าคนส่วนใหญ่ ดังนั้นการปกครองโดยคนจำนวนมาก จึงเป็นการปกครองโดยคนที่ไม่ค่อยมีคุณธรรม และเป็นการปกครองที่ขาดความเป็นธรรม หมายความว่า การปกครองโดยผู้ทรงคุณธรรมจึงเป็นการปกครองที่ดีที่สุด เรียกว่าเป็นการปกครองแบบราชาประชาธิปไตย

1.5 โสเครตีส เน้นว่ามนุษย์กับรัฐต้องอยู่ร่วมกันเพราะรัฐเป็นกลไกที่ทำให้มนุษย์มีคุณภาพชีวิตที่ดี

2. เพลโต (Plato) เกิดเมื่อ 427 ปี ก่อนคริสต์ศักราช เป็นลูกศิษย์ของโสเครตีส แนวความคิดทางการเมืองที่สำคัญของเพลโตประกอบด้วย

2.1 อุดมรัฐ (Utopia) เป็นแนวความคิดในวัยกลางคนของเพลโตที่ต้องการจัดระเบียบของรัฐ ด้วยการคำนึงถึงธรรมชาติของมนุษย์ โดยมีหลักการดังนี้

2.1.1 สังคมแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ

1) ชั้นปกครอง (ชาตุทอง) เป็นผู้ทรงคุณธรรม กล้ายแนวคิดของโสเครตีส

2) ชั้นนักรบ (ชาตุเงิน) เป็นผู้ที่มีความกล้าหาญ

3) ชั้นสามัญ (ชาตุเหล็กและทองแดง) เป็นผู้ที่มีความอยากทำหน้าที่ผลิตให้แก่สังคม

2.1.2 เพื่อเป็นหลักประกันสำหรับการเป็นผู้ปกครองที่ดี จึงห้ามผู้ปกครองมีครอบครัวและไม่มีสิทธิ์ในการครอบครองทรัพย์สิน

2.1.3 ผู้ปกครองต้องเป็นผู้เสียสละ และเป็นราชาประชาธิปไตย คือ เป็นผู้ปกครองที่มีคุณธรรมจึงปกครองโดยปัญญา ไม่ใช่โดยกฎหมาย

2.2 เน้น นิติรัฐ หรือ กฎหมาย เป็นความคิดในวัยชราของเพลโต ที่ต้องการจัดระเบียบของรัฐที่สามารถปฏิบัติได้ โดยมีหลักการดังนี้

2.2.1 แบ่งประชาชนออกเป็นชนชั้นตามจำนวนทรัพย์สินที่ครอบครอง

2.2.2 แบ่งงานของรัฐออกเป็น 3 ฝ่าย ได้แก่

- 1) สภาราชผู้
- 2) คณะมนตรี 12 คณะ ๆ ละ 30 คน
- 3) ฝ่ายตุลาการ

2.2.3 ให้มีการปกครองโดยรัฐธรรมนูญ

2.2.4 เน้นความเสมอภาคของสตรี สตรีควรมีหน้าที่ในการผลิตเช่นเดียวกับบุรุษ

2.3 เน้นว่าคุณธรรมคือความรู้ และรัฐคือองค์กรสำคัญในการจัดระเบียบของสังคม

3. อริสโตเติล (Aristotle) เป็นศิษย์เอกของเพลโต เกิดเมื่อประมาณ 384 ปี ก่อนคริสต์ศักราช อริสโตเติล ได้กำหนดรูปแบบของการปกครองออกเป็น 6 แบบ คือ

รูปแบบการปกครองที่ดี

1. ราชาธิปไตย (Monarchy)
2. อภินาธิปไตย (Aristocracy)
3. โพลีตี (Polity)

รูปแบบการปกครองที่เลว

1. ทรรราชาธิปไตย (Tyranny)
2. คณะธิปไตย (Oligarchy)
3. ประชาธิปไตย (Democracy)

รูปแบบการปกครองที่ดี

1. ราชาธิปไตย (Monarchy) เป็นการปกครองที่มุ่งคุณธรรมสูงสุดเป็นสิ่งสำคัญ โดยกษัตริย์มีอำนาจสูงสุด (Absolute Power) แต่เพียงผู้เดียวและเป็นผู้ทรงคุณธรรม เป็นรูปแบบการปกครองที่มีประสิทธิภาพสูง

2. อภินาธิปไตย (Aristocracy) เป็นรูปแบบการปกครองที่มุ่งเน้นเพียงวัฒนธรรมและคุณธรรมของคนชั้นสูงในสังคมเป็นสิ่งสำคัญ โดยกำหนดว่าชนชั้นปกครอง คือผู้ที่มีวัฒนธรรมสูงและมีคุณธรรม

3. โพลีตี (Polity) เป็นรูปแบบการปกครองที่มุ่งระบียบวินัย ยึดมั่นในหลักกฎหมายและหลักคุณธรรมตามรัฐธรรมนูญ โดยกำหนดให้ชนชั้นปกครองมาจากชนชั้นกลางที่ได้รับการเลือกตั้งทั้งจากชนชั้นคนรวยและคนจน อริสโตเติลเชื่อว่าเป็นรูปแบบที่มีความเป็นไปได้ และมีความสอดคล้องกับโลกของความเป็นจริงตามสภาพธรรมชาติของมนุษย์มากที่สุด

รูปแบบการปกครองที่เลว

1. ทระราชธิปไตย (Tyranny) เป็นรูปแบบการปกครองที่มุ่งใช้อำนาจเพื่อการกดขี่ข่มเหง และหลอกลวงประชาชนเป็นสำคัญ ปกครองโดยคนคนเดียวมีอำนาจสูงสุด (Absolute Power) ในการปกครองใช้อำนาจในการปกครองโดยปราศจากคุณธรรม รูปแบบทรราชย์นี้ อริสโตเติลถือว่าเป็นรูปแบบที่เลวที่สุด

2. คณาธิปไตย (Oligarchy) หรือ ธนาธิปไตย (Plutocracy) เป็นรูปแบบการปกครองที่มุ่งหวังทรัพย์สินเป็นที่ตั้ง โดยชนชั้นผู้ปกครอง คือ ชนชั้นที่มั่งคั่งที่สุดของสังคม เป็นชนชั้นที่มีอำนาจการปกครองสูงสุดและมีทรัพย์สินสูงสุด จึงมีความมั่งคั่งทั้งอำนาจและทรัพย์สินสมบัติ

3. ประชาธิปไตย (Democracy) เป็นรูปแบบที่มุ่งเสรีภาพโดยธรรมชาติเป็นที่ตั้ง โดยกำหนดว่าชนชั้นปกครองคือมหาชนที่เป็นคนยากจน ตามความคิดของอริสโตเติลคือรูปแบบประชาธิปไตยที่อริสโตเติลพบเห็นอยู่ในนครรัฐเอเธนส์ ซึ่งให้อำนาจกับมหาชนที่ยากจนเป็นผู้มีอำนาจในการปกครอง โดยถือว่ามนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพเท่าเทียมกันตั้งแต่เกิด

4. จอห์น ล็อก (John Lock, 1632) เป็นชาวอังกฤษ เกิดเมื่อ ค.ศ. 1632 แนวความคิดทางการเมืองที่สำคัญของ จอห์น ล็อก ประกอบด้วย

- 4.1 มนุษย์โดยธรรมชาติเป็นคนมีเหตุผล แต่ไม่ใช่ว่าจะมีเหตุผลอย่างสมบูรณ์ทุกคน
- 4.2 เมื่อมนุษย์ต้องการได้รับความสะดวกในการใช้สิทธิตามธรรมชาติ จอห์น ล็อก จึงให้ประชาชนมาทำ สัญญาประชาคม (Social Contract) ร่วมกัน โดยยอมสละเสรีภาพตามธรรมชาติ นั้น เพื่อประโยชน์ของสังคมโดยส่วนรวม
- 4.3 มนุษย์โดยธรรมชาติควรมีสิทธิเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะสิทธิในทรัพย์สิน
- 4.4 อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน รัฐเป็นเพียงผู้รับใช้ รัฐไม่มีสิทธิละเมิดสิทธิของประชาชน

สรุปแนวความคิดของ จอห์น ล็อก

1. ให้ประชาชนมีอำนาจในการจัดตั้งผู้บริหาร หรือเลือกสรรผู้ปกครองประเทศ
 2. ประชาชนสามารถถอดถอนผู้บริหารได้
 3. ผู้ปกครองมีระยะเวลาในการบริหาร
 4. มีการแบ่งเขตหรือพื้นที่ในการปกครอง
5. ฌอง . ฌาคส์ รูสโซ (Jean . Jacques Rousseau) แนวความคิดทางการเมืองของ รูสโซ
- 5.1 มนุษย์เกิดมาพร้อมกับเสรีภาพ การที่มนุษย์คนหนึ่งยอมสละตนเองไปรับใช้มนุษย์อีกคนหนึ่งก็เพราะต้องการได้รับผลประโยชน์แลกเปลี่ยนกัน

5.2 เน้น สัญญาประชาคม ประชาชนทำสัญญาร่วมกันเพื่อมอบอำนาจธิปไตยให้อองคธิปไตย

5.3 จากการที่ประชาชนมาทำสัญญาร่วมกันเป็นสัญญาประชาคม เพื่อควบคุมการใช้พลังกำลังของประชาชนแต่ละคนให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยประชาชนจะต้องสละสิทธิของตนเองทั้งหมดให้แก่สังคมอย่างไม่มีเงื่อนไข ซึ่งจะทำให้ทุกคนเท่าเทียมกัน

5.4 เน้นเสรีภาพมากกว่าสันติภาพ ประชาชนมีอำนาจโดยตรงในการใช้อำนาจธิปไตย

5.5 รูปแบบการปกครองอาจมีรูปแบบแตกต่างกันไปแล้วแต่สถานการณ์และความเหมาะสม

นอกจากนี้ ทินพันธุ์ นาคะตะ (2537 : 20 -25) ได้รวบรวมแนวคิดทฤษฎีทางการเมืองโดยทั่วไป ดังนี้

1. แนวคิดทางการเมืองแบบเผด็จการ (Dictation) มีลักษณะดังนี้
 - 1.1 ผู้นำมีอำนาจสูงสุดในการปกครอง
 - 1.2 มีอำนาจโดยไม่จำกัดและไม่ต้องมีความรับผิดชอบตามกฎหมายใดๆ ต่อประชาชน
 - 1.3 การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลจะกระทำโดยการปฏิวัติรัฐประหาร การทำสงคราม การยินยอมมอบอำนาจให้หรือโดยการตายของผู้นำเท่านั้น
 - 1.4 อาจเคลื่อนแปลงอยู่ในรูปของประชาธิปไตยบางส่วน เช่น มีรัฐธรรมนูญ มีการเลือกตั้ง
 - 1.5 ไม่ยอมให้มีการคัดค้านรัฐบาล หากบุคคลใดหรือกลุ่มใดวิพากษ์วิจารณ์หรือคัดค้านจะถูกกำจัด
 - 1.6 ผู้ปกครองสามารถควบคุมทหาร และใช้กำลังทหารเป็นเครื่องมือในการปกครอง
 - 1.7 มีนโยบายต่างประเทศที่ก้าวร้าว รุกราน พร้อมทั้งจะเข้าทำสงครามรุกรานประเทศอื่น
 - 1.8 รัฐเข้าควบคุมระบบติดต่อสื่อสารมวลชน
 - 1.9 มีพรรคการเมืองได้พรรคเดียว
 - 1.10 มอบอำนาจเด็ดขาด ไว้ที่ผู้นำ
 - 1.11 ถือว่าสิทธิเสรีภาพของบุคคลมีความสำคัญน้อยกว่าความมั่นคงของรัฐ
2. แนวคิดทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (Democracy) คำว่า ประชาธิปไตย (Democracy) มาจากภาษากรีก คือ คำว่า Demo = ประชาชน Kratein = การปกครอง Demokratein = การปกครองโดยประชาชน โดยมีหลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตย คือ

2.1 หลักอำนาจอธิปไตยของปวงชน (Popular Sovereignty) ถือว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย เพราะฉะนั้นประชาชนจึงมีอำนาจใน การกำหนดตัวผู้ปกครอง ทั้งการแต่งตั้ง และถอดถอน ทั้งนี้โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง (Election)

2.2 หลักเสรีภาพ (Liberty)

2.2.1 เสรีภาพในทางการเมือง

2.2.2 เสรีภาพในการนับถือศาสนา

2.2.3 เสรีภาพในการประกอบอาชีพ

2.2.4 เสรีภาพในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน

2.2.5 เสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย

2.3 หลักความเสมอภาค (Equality) หมายถึง ความเสมอภาคหรือความเท่าเทียมกันในเรื่องของโอกาสที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย โอกาสที่จะได้รับการบริการจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน

2.4 หลักกฎหมาย (Rule of Law)

2.4.1 ที่มาของกฎหมายต้องชอบธรรม

2.4.2 กฎหมายที่บัญญัติ จะต้องบังคับประชาชนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

2.4.3 ประชาชนจะต้องได้รับการคุ้มครองจากกระบวนการทางกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน

2.5 หลักเสียงข้างมาก (Majority Right) การตัดสินใจใด ๆ ทางการเมืองต้องยึดหลักเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ แต่ให้เคารพเสียงข้างน้อย (Minority Rule) ด้วย มิเช่นนั้นจะกลายเป็นเสียงข้างมากลากไป

3. แนวคิดเรื่องรูปแบบของประชาธิปไตย

วิกิพีเดีย (2553 : 1) อธิบายว่า ในทฤษฎีทางการเมือง คำว่า ประชาธิปไตย หมายถึง ทั้งระบอบการปกครอง และปรัชญาการเมือง ถึงแม้ว่าระบอบประชาธิปไตยจะมีจุดเริ่มต้นจากกรีซโบราณก็ตาม ทว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้มีวิวัฒนาการสำคัญ ๆ ในวัฒนธรรมต่างชาติ อาทิ ในอินเดียโบราณ สาธารณรัฐโรมัน ทวีปยุโรป ทวีปอเมริกาเหนือและทวีปอเมริกาใต้ มาจนถึงปัจจุบัน คำว่า Democracy ในภาษาอังกฤษมีรากศัพท์มาจากภาษากรีกโบราณว่า “ดีมอคระเทีย” ซึ่งหมายถึง “การปกครองโดยประชาชน” (Popular Government) อันเป็นคำประสมระหว่างคำว่า “ดีมอส” (Demos) หมายถึง ประชาชน และ “คราตอส” (Kratos) หมายถึง การปกครอง หรือ

พลเอกกำลัง ส่วนในภาษาไทย คำว่า ประชาธิปไตย ประกอบด้วยคำว่า “ประชา” ซึ่งหมายถึง “ปวงชน” และ “ธิปไตย” ซึ่งหมายถึง “ความเป็นใหญ่” เมื่อรวมกันจึงหมายถึง “ความเป็นใหญ่ของปวงชน” ส่วนพจนานุกรมของราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายว่า “แบบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่” ประชาธิปไตย สามารถจำแนกออกได้เป็นหลายประเภท ได้แก่

1. ประชาธิปไตยทางตรง ประชาธิปไตยทางตรง คือ รูปแบบการปกครองโดยที่พลเมืองสามารถมีส่วนร่วมกับการตัดสินใจใด ๆ ได้โดยตรง โดยไม่ต้องอาศัยคนกลางหรือผู้ทำหน้าที่แทนตน ผู้สนับสนุนประชาธิปไตยทางตรงได้โต้แย้งว่าประชาธิปไตยในปัจจุบันนั้น ควรจะให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากกว่าระเบียบการพื้นฐาน อย่างเช่น การเลือกตั้งเท่านั้น ประชาธิปไตยทางตรงนับจนถึงปัจจุบันนี้เป็นเพียงรูปแบบที่ไม่ค่อยแพร่หลายนัก เนื่องจากรูปแบบการปกครองดังกล่าวสามารถใช้ได้กับชุมชนที่มีกลุ่มคนขนาดเล็กเท่านั้น ซึ่งโดยปกติแล้วจะเป็นนครรัฐ อย่างไรก็ตาม ประชาธิปไตยทางตรงสามารถพบเห็นได้ในสวิตเซอร์แลนด์ ซึ่งผู้มีสิทธิลงคะแนนกว่าห้าล้านคนสามารถลงประชามติ ประมาณสองถึงสี่ครั้งต่อปี การปกครองแบบประชาธิปไตยทางตรงยังสามารถใช้ได้กับการปกครองที่มีขอบเขตเป็นจังหวัด แต่ทว่าไม่มีการปกครองแบบประชาธิปไตยทางตรงในระดับประเทศอีกต่อไปแล้ว

2. ประชาธิปไตยทางอ้อม ประชาธิปไตยทางอ้อมเป็นการปกครองโดยที่ประชาชนมีหน้าที่เลือกผู้แทนไปทำหน้าที่แทนตนในรัฐสภา โดยการเลือกตั้งจะคัดเอาผู้ที่มีคะแนนเสียงเหนือกว่าเป็นมาตรฐานทั่วไปผู้แทนดังกล่าวนอกเหนือจากจะสามารถมาจากการเลือกตั้งโดยตรงแล้ว ยังอาจเข้ามาจากการสรรหาตามรัฐธรรมนูญ หรืออาจมาจากการกำหนดผู้แทนโดยพรรคการเมือง หรืออาจใช้รูปแบบผสมผสานกัน การปกครองแบบประชาธิปไตยทางอ้อมบางรูปแบบได้ดึงเอาลักษณะของประชาธิปไตยทางตรงเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย คือ การลงประชามติ การปกครองแบบดังกล่าวถึงแม้ว่าประชาชนจะเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตน แต่ผู้แทนเหล่านั้นก็ยังคงมีอำนาจตัดสินใจของตนเอง และเลือกวิธีการดำเนินการต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่

2.1 ระบบรัฐสภา ประชาธิปไตยทางอ้อมแบบระบบรัฐสภา หมายถึง การปกครองที่รัฐบาล ได้รับการเลือกมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นรูปแบบการปกครองที่ตรงกันข้ามกับการปกครองแบบระบบประธานาธิบดีซึ่งมีอำนาจสูงจนคล้ายกับผู้นำเผด็จการ ภายใต้การปกครองในระบบรัฐสภา รัฐบาลบริหารประเทศโดยการมอบหน้าที่ให้กับรัฐมนตรีซึ่งทำหน้าที่บริหาร รวมไปถึงถึงรัฐสภาซึ่งมีหน้าที่ออกกฎหมาย ตรวจสอบการทำงานและถ่วงดุลอำนาจของรัฐบาลไว้ด้วยการปกครองรูปแบบดังกล่าวอาจมีกษัตริย์หรือประธานาธิบดีเป็นประมุขแห่งรัฐก็ได้แต่ประมุขแห่งรัฐไม่มีอำนาจบริหาร

2.2 ระบบประธานาธิบดี ประชาธิปไตยทางอ้อมแบบระบบประธานาธิบดี หมายถึง การปกครองที่อำนาจบริหารถูกแยกออกจากอำนาจนิติบัญญัติอย่างชัดเจน โดยการปกครองในแบบดังกล่าวมีประธานาธิบดีเป็นประมุขแห่งรัฐ และเป็นผู้ใช้อำนาจบริหาร โดยประธานาธิบดีอาจจะมาจากการเลือกตั้งโดยตรง มาจากการเลือกตั้งโดยสภาผู้แทนราษฎร หรืออาจมาจากวิธีอื่น ๆ ก็ได้

2.3 ระบบกึ่งประธานาธิบดี ประชาธิปไตยทางอ้อมแบบระบบกึ่งประธานาธิบดี เป็นการปกครองแบบหนึ่งซึ่งมีประธานาธิบดีเป็นประมุขแห่งรัฐ และผู้ใช้อำนาจบริหาร ผ่านทางนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี เป็นระบบที่มีการผสมผสานกันระหว่างลักษณะของระบบรัฐสภาและระบบประธานาธิบดี โดยประธานาธิบดีเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดเหนือกว่าอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร นอกจากนี้ อมร รัชศาสตร์ และคณะ (2543 : 1-5) ได้ให้บทนิยามประชาธิปไตยว่า ประชาธิปไตยเป็นทั้งแนวความคิด อุดมการณ์ความเพ้อฝัน ความปรารถนา เป็นรูปแบบการปกครอง และเป็นวิถีชีวิตของพลโลก หลายชาติหลายภาษามาหลายพันปี จึงมีแม่แบบ ลูกแบบ และการผันแปรอย่างมากมาย

ซึ่ง อมร รัชศาสตร์ และคณะ (2543 : 10-16) ได้รวบรวมความคิดเห็นและบทสรุปของนักปราชญ์เกี่ยวกับบทนิยามประชาธิปไตยไว้ ดังนี้

1) เอลเลียต และ ชัมเมอร์สทอลล์ ให้คำนิยามว่า “จากภาษากรีก ดีมอส, ประชาชน และ คราโตส, อำนาจ หมายถึง รัฐบาลโดยประชาชน อาจจะเป็นแบบโดยตรง ที่สภาประชาชน หรือการลงคะแนนออกเสียงลงมติตรากฎหมายทุกฉบับใช้อำนาจโดยตรง หรือแบบโดยอ้อม ที่สถาบันตัวแทนเป็นผู้ใช้อำนาจ ประชาธิปไตยโดยตรง เคยมีการปฏิบัติกันในนครรัฐของกรีกสมัยโบราณ ส่วนประชาธิปไตยโดยอ้อม ซึ่งเหมาะสมกับรัฐประชาชาติสมัยใหม่ ที่มีประชากรมาก ได้พัฒนาขึ้นในอังกฤษ ในคริสต์ศตวรรษที่ 17 และได้ถูกนำไปใช้ในฝรั่งเศสและอเมริกาเหนือ จากผลของการปฏิวัติในศตวรรษที่ 18 ครั้นถึง ค.ศ. 1850 ประเทศที่มีอารยธรรมส่วนมากก็ได้ยอมรับสถาบันประชาธิปไตยมาใช้”

2) วิลเลียม ริกอร์ เขียนว่า “ประชาธิปไตย คือ รูปของรัฐบาลที่พลเมืองที่มีสัดส่วนมากพอสมควร มีส่วนร่วมในการปกครองประเทศโดยตรงหรือโดยอ้อม จึงแตกต่างชัดเจนจากรัฐบาลที่คนชนชั้นหนึ่ง หรือกลุ่มหนึ่งควบคุม หรือโดยคน ๆ เดียว ในประชาธิปไตยโดยตรง พลเมืองออกเสียงลงมติออกกฎหมายในที่ประชุมใหญ่ ดังที่เคยทำในนครรัฐของกรีกโบราณ และในเมืองแถบนิวยอร์กแลนด์ในปัจจุบัน ในประชาธิปไตยโดยอ้อม พลเมืองเลือกเจ้าหน้าที่มาเป็นตัวแทนตนในรัฐบาล การมีผู้แทนจึงเป็นแบบอย่างของประเทศประชาธิปไตยสมัยใหม่เท่าที่เข้าใจกันในโลกตะวันตก ลักษณะสำคัญของประชาธิปไตยจึงได้แก่ลักษณะที่ว่า พลเมืองต้องมีอิสระใน

การพูดและการประชุม เป็นต้น เพื่อจะก่อตั้งพรรคการเมืองต่าง ๆ มารณรงค์ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถจะเลือกผู้สมัครจากพรรคเหล่านี้ ในการเลือกตั้งที่ทำกันอยู่เป็นปกติ”

3) สมิธ และ ชูร์เซอร์ นิยามว่าคือ “การปกครองโดยประชาชน ในทางปฏิบัติหมายถึงว่า อำนาจที่จะตัดสินใจ ประเด็นปัญหาสำคัญของนโยบายสาธารณะต้องอยู่กับคนจำนวนมาก หรือข้างมากของชุมชนนั้น และในการตัดสินใจเช่นนั้น แต่ละคนจะออกเสียงได้เสียงเดียว ไม่มีใครจะมีเสียงได้มากกว่าหนึ่งเสียง ดังนั้น ประชาธิปไตยจึงจะอธิบายว่า ได้แก่รัฐบาลโดยความยินยอมและความเสมอภาคทางการเมือง ประชาชนใช้อำนาจโดยตรง หรือโดยอ้อมผ่านสถาบันตัวแทน ซึ่งบทบาทของประชาชนจะมาจำกัดอยู่ที่บัตรเลือกตั้งที่จะบังคับความรับผิดชอบให้บังเกิดแก่ผู้ที่ได้รับมอบอำนาจไป”

4) โยเซฟ ชุมปีเตอร์ นักเศรษฐศาสตร์ผู้ยิ่งใหญ่ ให้นิยามไปอีกแบบหนึ่งว่า “การจัดแจงทางสถาบันเพื่อการตัดสินใจทางการเมือง ซึ่งในสถาบันนั้น บัณฑิตชนอาจแสวงหาอำนาจที่จะตัดสินใจด้วยวิถีทางแห่งการต่อสู้แข่งขัน เพื่อคะแนนเสียงของประชาชน”

5) พลาโน และคณะ ให้นิยามว่า เป็น “ระบบการปกครองแบบหนึ่งที่อำนาจทางการเมืองในที่สุดนั้นอยู่ที่ประชาชน ในรัฐประชาธิปไตย พหุนิยมสมัยใหม่ตามปกติ อำนาจจะถูกกลุ่มหรือสถาบันต่าง ๆ นำไปใช้ในระบบปฏิสัมพันธ์อันซับซ้อน ซึ่งจะเกี่ยวโยงถึงการประนีประนอมหรือต่อรองในกระบวนการตัดสินใจ อุดมการณ์ของประชาธิปไตย รวมถึงแนวคิดเหล่านี้”

5.1 บัณฑิตชนนิยม ซึ่งยึดหลักว่าหน้าที่หลักของรัฐบาล คือ การทำให้เอกชนแต่ละคนได้บรรลุศักยภาพแห่งการพัฒนาที่สูงสุด

5.2 เสรีภาพ ซึ่งอนุญาตให้บุคคลทุกคน มีปริมาณเสรีภาพมากที่สุด ที่ไม่ขัดต่อความมีระเบียบเรียบร้อยของสังคม

5.3 ความเสมอภาค ซึ่งถือว่าทุกคนถูกพระเจ้าสร้างขึ้นมาให้เท่าเทียมกัน มีสิทธิและโอกาสต่าง ๆ เสมอกัน

5.4 ภราดรภาพ ซึ่งอธิบายว่า เอกชนจะไม่ใช้เสรีภาพไปในทางที่ผิด แต่จะร่วมมือกันเพื่อสร้างสังคมที่ดีพร้อม ในฐานะที่เป็นระบบการเมืองประชาธิปไตย เริ่มต้นด้วยฐานคติแห่งอธิปไตยของปวงชน การมอบอำนาจสูงสุดทางการเมืองให้แก่ประชาชน ทั้งสมมุติว่าคนสามารถควบคุมชะตากรรมของตนเองได้ และสามารถตัดสินใจปัญหาศีลธรรม และการตัดสินใจปัญหาภาคปฏิบัติในชีวิตประจำวันของตนเองได้ ทั้งหมายอ้อมถึงการแสวงหาัจธรรมอย่างต่อเนื่อง ในความหมายที่ว่าคนจะพยายามปรับปรุงวิถีทางสังคม และการจัดระเบียบความสัมพันธ์ของมนุษย์ให้ดีขึ้น ประชาธิปไตยต้องการระบบการตัดสินใจที่ค้ำประกันฐานของการปกครองโดยคนข้างมาก และคุ้มครองสิทธิคนข้างน้อย มีการค้าประกันที่มีประสิทธิภาพต่อเสรีภาพทางการเมือง พิมพ์ ศาสนา การ

รวมตัวกัน การร้องทุกข์ และความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย เป็นสิ่งที่มีอยู่ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยมี การเมือง พรรค และนักการเมือง เป็นตัวกระตุ้นให้ระบบประชาธิปไตยทำงานได้ผล

6) เอ็นไซโคลปีเดีย บริเตนิกา ฉบับ 1956 อธิบายว่า “ประชาธิปไตย เป็นรูปแบบการปกครองประเทศรูปแบบหนึ่ง ตั้งบนฐานหลักการว่า ประชาชนเป็นผู้ปกครองตนเอง และในสมัยใหม่ ตั้งอยู่บนฐานที่จะมีสถาบันต่าง ๆ ที่มีผู้แทนที่ได้รับเลือกมาอย่างเสรี และมีฝ่ายบริหารที่รับผิดชอบต่อประชาชน และยังหมายถึงวิถีชีวิตซึ่งตั้งอยู่บนฐานคติพื้นฐานแห่งความเสมอภาคของปัจเจกชนทุกคน และแห่งสิทธิเสมอภาคของประชาชนในด้านชีวิตเสรีภาพ และวิธีที่จะแสวงหาความสุข”

7) ซิดนีย์ ฮุก ให้นิยามประชาธิปไตยว่า “เป็นรูปแบบการปกครองแบบหนึ่งซึ่งการตัดสินใจสำคัญ ๆ ของรัฐบาล หรือแนวนโยบายที่อยู่เบื้องหลังการตัดสินใจเหล่านั้น ขึ้นอยู่โดยตรงหรือโดยอ้อม กับความยินยอมที่ให้โดยอิสระของพลเมืองผู้ใหญ่ในปกครองข้างมาก”

อมร รักษาสัตย์ และคณะ (2543 : 28) ได้สรุปหลักการของประชาธิปไตยที่สำคัญ ได้แก่

1. ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจธิปไตย เป็นผู้ทรงอำนาจสูงสุด
2. รัฐบาลได้อำนาจมาจากประชาชน หรือโดยความยินยอมของประชาชน
3. ในประเทศขนาดใหญ่ ในสมัยใหม่ที่ต้องใช้ประชาธิปไตยทางอ้อมนั้น จะต้องมี การเลือกตั้งผู้แทนและพนักงานของรัฐ อย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม โดยประชาชนสามารถใช้สิทธิ์เลือกตั้งได้อย่างอิสระ
4. สถาบันทางการเมืองที่ทำหน้าที่ตัดสินใจทางการเมือง หรือวางนโยบายสาธารณะ ต้องตั้งขึ้นด้วยวิถีทางแห่งการแข่งขัน เพื่อให้ได้รับคะแนนเสียงเห็นชอบจากประชาชน
5. ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศตลอดเวลาผ่านกลไกต่าง ๆ หรือใช้สิทธิ์ที่จะแสดงบทบาทต่าง ๆ ได้โดยตรง
6. รัฐบาลต้องรับผิดชอบต่อประชาชน ประชาชนมีสิทธิติชม ควบคุมการทำงานของ รัฐบาลตลอดเวลา และมีสิทธิร้องเรียนรัฐบาลตามวิธีการที่กำหนดไว้
7. อำนาจในการปกครองประเทศ ต้องไม่อยู่ในกำมือของคนคนเดียว หรือกลุ่มเดียว ต้องมีการแบ่งอำนาจปกครองประเทศอย่างน้อยในระดับหนึ่ง
8. รัฐบาลต้องมีอำนาจจำกัด มีการแบ่งและกระจายอำนาจ มีการตรวจสอบและถ่วงดุล หรือคานอำนาจซึ่งกันและกัน
9. หน้าที่หลักของรัฐบาล คือการส่งเสริมปัจเจกชน เสรีภาพ ความเสมอภาค ภารดรภาพ ของพลเมือง

10. การตัดสินใจสำคัญต้องเป็นไปตามเสียงฝ่ายข้างมาก โดยคำนึงถึงสิทธิของฝ่ายข้างน้อย
11. ประชาชนมีความเสมอภาคกันในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะความเสมอภาคในสายตาของกฎหมาย และควรมีโอกาสเท่าเทียมกันในด้านต่าง ๆ ทุกคนมีศักดิ์ศรีและไม่มีใครมีอภิสิทธิ์เหนือผู้อื่น
12. ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง โดยรัฐบาลให้หลักประกันและคุ้มครองการใช้สิทธิเสรีภาพเหล่านั้น อย่างน้อยในสิทธิเสรีภาพพื้นฐานที่สำคัญ
13. ประชาชนต้องมีอิสระในการพูด การพิมพ์ การแสดงความคิดเห็น การร่วมชุมนุม การตั้งพรรคการเมือง เพื่อให้สามารถมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศได้จริงอย่างมีข้อมูลข่าวสาร
14. รัฐบาลต้องใช้หลักการปกครองประเทศโดยกฎหมาย หรือหลักนิติธรรม ไม่ใช่อำนาจตามอำเภอใจ เช่น บุคคลจะถูกจับกุมคุมขัง หรือถูกลงโทษได้ก็เฉพาะเมื่อมีกฎหมายกำหนดว่ามีความผิด และจะต้องได้รับการพิจารณาโดยรวดเร็ว เปิดเผย โดยคณะตุลาการที่ไม่ลำเอียง

4. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

เสน่ห์ นนทะโชติ (2524 : 1-4) ได้รายงานว่ แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) แม้จะได้มีการนำมาใช้อย่างกว้างขวางทั้งในแวดวงวิชาการและวงกรอื่น ๆ มานานพอสมควร รวมทั้งได้รับการยอมรับว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาทางการเมือง หรือเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นสมัยใหม่ทางการเมือง แต่ก็ยังไม่เป็นที่ตกลงกันแน่ชัดเกี่ยวกับความหมายหรือคำอธิบายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้

วิชา ไชยสาร (2553 : 4) ได้นิยามของคำว่า “การมีส่วนร่วมในทางการเมือง” หมายถึง การที่ประชาชนเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมทางการเมือง เพื่อที่จะมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐ หรือผู้นำรัฐบาล รวมทั้งกดดันให้รัฐบาลกระทำตามความประสงค์ของตนหรือกลุ่มของตน และโดยที่การมีส่วนร่วมในทางการเมืองเป็นเครื่องชี้วัดพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของแต่ละประเทศ การมีส่วนร่วมในทางการเมืองก็ควรที่จะเป็นการมีส่วนร่วมในทางการเมืองตามที่กฎหมายกำหนด ดังนั้น ประเทศที่พัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อยู่ในระดับที่ดีแล้ว ก็มักจะกำหนดให้ประชาชนในทุกระดับ มีสิทธิส่วนร่วมในทางการเมืองตามกฎหมายที่มีผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ในทุกมิติของกระบวนการทางการเมือง ทั้งนี้ “การมีส่วนร่วมในทางการเมือง” จึงต้องเป็นการกระทำที่มีวัตถุประสงค์เพื่อมีอิทธิพลในการตัดสินใจของรัฐบาลเป็นสำคัญ และการกระทำใดไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อมีอิทธิพล ในการตัดสินใจ เลือคนโยบายของรัฐบาล หรือเลือกบุคคลสำคัญที่สามารถกำหนดนโยบายของรัฐบาลได้ ก็ไม่ถือเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ไมรอน ไวน์เนอร์ อ่างใน เสน่ห์ นนทะโชติ (2524 : 1) ได้รวบรวมความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ที่นักวิชาการหลายท่านได้ให้ไว้ต่าง ๆ กันในขอบเขตความสนใจต่าง ๆ ดังนี้

1. การกระทำในเชิงสนับสนุนและเรียกร้องต่อผู้นำรัฐบาลความพยายามที่สำเร็จผล ในการส่งผลกระทบต่อการทำงานของรัฐบาลหรือในการเลือกผู้นำในวงการรัฐบาล

2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึงถึง การกระทำของพลเมืองที่ได้รับการรับรองว่าถูกต้องตามกฎหมายนักคิดแนวประชาธิปไตยบางกลุ่มเห็นว่า การมีตัวแทน (Representation) เป็นรูปแบบหนึ่งของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เหมาะสมที่สุด สำหรับสังคมขนาดใหญ่ที่มีความซับซ้อนมาก เพราะประชาชนนับล้านคนย่อมไม่สามารถเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในกระบวนการของรัฐบาลได้โดยตรงอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ความเหนงหน่ายทางการเมือง (Alienation) ก็อาจถือได้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ความเหนงหน่ายทางการเมืองเป็นความรู้สึกอย่างรุนแรงที่จะไม่เข้ายุ่งเกี่ยวกับการเมือง เนื่องจากเห็นว่าแม้เข้ายุ่งเกี่ยวก็ไม่ทำให้เกิดผล มองไม่เห็นประโยชน์ของกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งแตกต่างจากความเฉชาเมินเฉยทางการเมือง (Apathy) กล่าวคือ การขาดความสนใจสิ้นเชิง และไม่กระทำการใด ๆ ทางการเมืองเลย

4. ผู้มีส่วนร่วมทางการเมือง (Participant) หมายถึง ผู้ที่กระตือรือร้นที่จะเข้าเกี่ยวข้องกับทางการเมือง เช่น การเข้าร่วมประชุมทางการเมือง เป็นสมาชิกพรรคการเมือง และสนใจกับปัญหาสาธารณะ ฯลฯ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในความหมายนี้ อาจรวมถึงกิจกรรมที่ไม่ขัดแย้งเท่าการลงคะแนนเสียง บางครั้งแม้จะไม่ไปลงคะแนนเสียง แต่มีการติดตามข่าวสารการเมือง ถกเถียงแสดงความคิดเห็นต่อปัญหาทางการเมือง ก็ถือว่ามีส่วนร่วมทางการเมือง การกระทำที่ “ต่อเนื่องอย่างคงเส้นคงวา” (Persistence Continuum) ซึ่งอาจเป็นการกระทำที่มีความเป็นสถาบันและมีการจัดตั้ง หรืออาจเป็นการกระทำที่ประทุขึ้นทันทีทันใดความพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของระบบราชการและข้าราชการในบางความหมาย การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง เฉพาะกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อการเมืองระดับชาติเท่านั้น

5. การกระทำที่มีลักษณะเป็นการกระทำทางการเมือง (Political Act) สำหรับในความเห็นของ ไมรอน ไวน์เนอร์ เองนั้น อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า “การปฏิบัติการโดยสมัครใจใด ๆ (Any Voluntary Action) ที่ไม่ว่าจะเป็นผลสำเร็จหรือไม่ มีการจัดองค์กรหรือไม่ก็ตาม จะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่อง และจะใช้วิธีที่ถูกต้องโดยได้รับการยอมรับตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม การกระทำนั้นมุ่งประสงค์ที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายสาธารณะ การบริหารนโยบายสาธารณะ และการเลือกผู้นำทางการเมือง ไม่ว่าจะป็นระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น”

จากความหมายนี้ ไวน์เนอร์ ได้เน้นประเด็นสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง 3 ประเด็น คือ ต้องเป็นการกระทำ (Action) มิได้หมายรวมถึง ทศนคติหรือความรู้สึกด้วย ประการที่สอง หมายความว่าเฉพาะกิจกรรมหรือการกระทำที่เป็นไปได้โดยสมัครใจ (Voluntary) จึงไม่รวมไปถึงการกระทำที่ไม่ได้เป็นไปโดยสมัครใจ เช่น การถูกเกณฑ์ทหาร หรือการเสียดาย และประการที่สาม การใช้ความหมายนี้ต้องมีข้อสันนิษฐานเบื้องต้นว่า ในระบบการเมืองนั้น ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการคัดเลือกเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลด้วย

เซอร์เบิร์ต แมคคอลลอสกี อ้างใน เสน่ห์ นนทะโชติ (2524 : 2-3) ให้ความเห็นของการมีส่วนร่วมทางการเมืองดังนี้ การกระทำโดยความสมัครใจของสมาชิกในสังคม เพื่อมีส่วนร่วมในการคัดเลือกผู้ปกครองและการกำหนดนโยบายสาธารณะ ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม กิจกรรมเหล่านี้ได้แก่ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การสนใจติดตามข่าวสารทางการเมือง การอภิปรายพูดคุยในประเด็นทางการเมือง การร่วมประชุมทางการเมือง การให้ความสนับสนุนผู้สมัครหรือพรรคการเมือง ในด้านการเงิน การติดต่อกับผู้แทนราษฎร นอกจากนี้ยังรวมถึง การสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการช่วยเขียนสุนทรพจน์ในการหาเสียงช่วยในการรณรงค์หาเสียงและสมัครเข้ารับการเลือกตั้ง

เลสเตอร์ มิลแบรท และเอ็ม แอล โกแอล อ้างใน เสน่ห์ นนทะโชติ (2524 : 3) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำของบุคคลเพื่อพยายามมีอิทธิพลหรือสนับสนุนต่อรัฐบาลและระบบการเมือง จากความหมายนี้ มิลแบรท จึงเห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองกินความรวมถึงบทบาทของประชาชนในการกระทำใด ๆ เพื่อมีอิทธิพลต่อผลที่ออกมาทางการเมือง

ส่วนนอร์แมน ไนซ์ และซินิย์ เวอร์บา อ้างใน เสน่ห์ นนทะโชติ (2524 : 3) เน้นว่าการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจะต้องเป็น เรื่องกิจกรรมของพลเมืองเฉพาะบุคคล รวมทั้งผู้ที่ไม่กระตือรือร้นต่อกฎเกณฑ์ แต่ร่วมทางด้านการเมืองโดยอาชีพ รวมทั้งเจ้าหน้าที่รัฐบาล เจ้าหน้าที่พรรคการเมือง และนักหาเสียงอาชีพเป็นกิจกรรมซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อรัฐบาลทั้งในด้านการเลือกเจ้าหน้าที่รัฐบาลหรือการเลือกการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐบาล และเป็นการเข้ามีส่วนร่วมต่อการปกครองโดยกระทำกิจกรรม

สำหรับ ฮันดิงตัน และโดมิงเกซ อ้างใน เสน่ห์ นนทะโชติ (2524 : 3) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง “กิจกรรม หรือการกระทำของประชาชน ที่ต้องการมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล โดยที่การกระทำหรือความพยายามนั้นเป็นไปได้อย่างถูกต้องและไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ใช้กำลังหรือไม่ใช้กำลัง สำเร็จหรือล้มเหลวทั้งที่สมัครใจและไม่สมัครใจ รวมถึง การเลือกตั้ง การร่วมในการรณรงค์หาเสียง การรวมตัวเพื่อโน้มน้าวหรือกดดันรัฐบาล การประท้วง และการใช้กำลังรุนแรง”

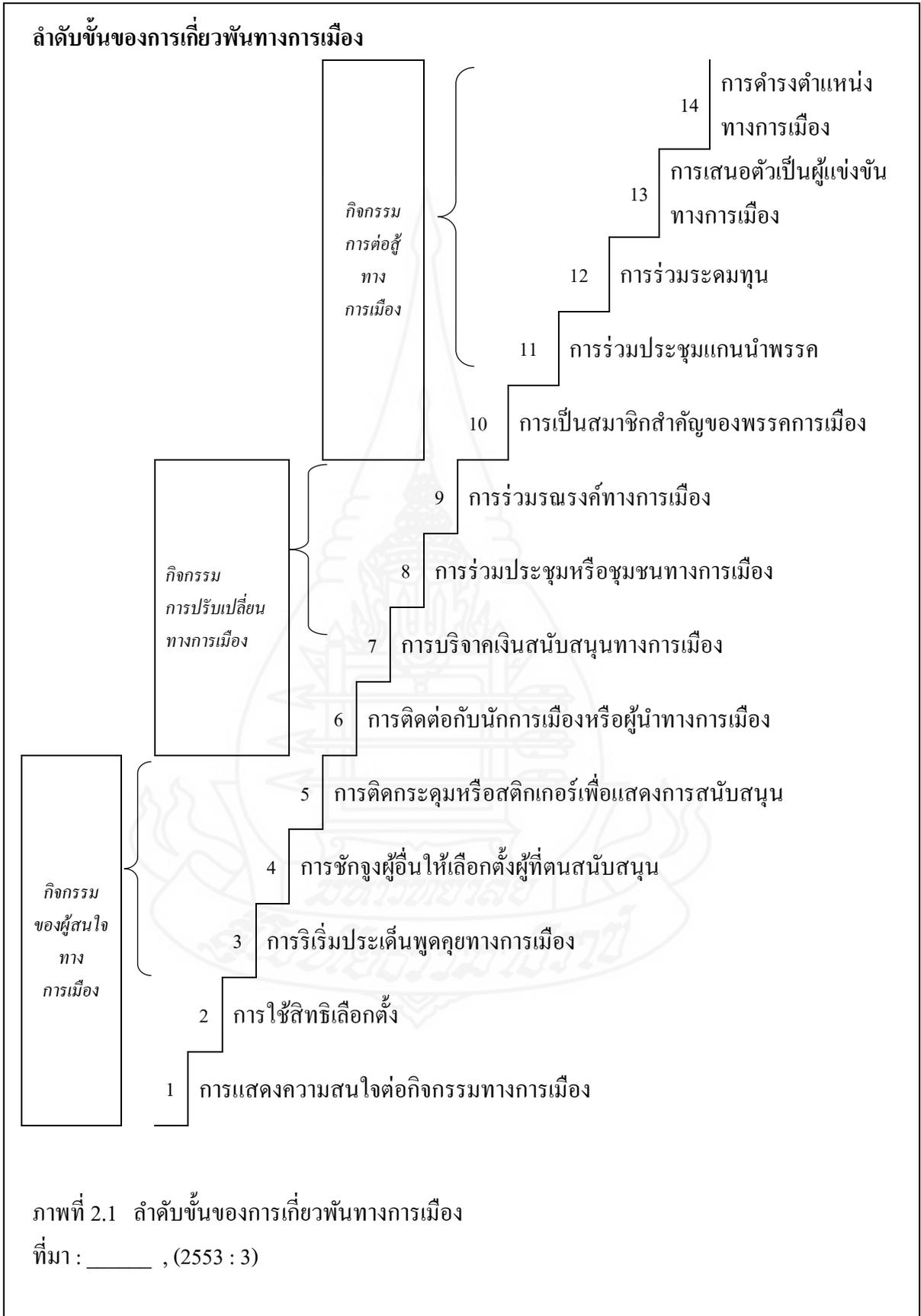
ในผลงานอีกชิ้นหนึ่งของ ฮันดิงตัน ซึ่งเสนอร่วมกับ โจน เอ็ม เนสัน เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในประเทศกำลังพัฒนา ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่น่าสนใจไว้ดังนี้ “การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นกิจกรรมของประชาชนแต่ละคนที่มีความมุ่งหมายเพื่อจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล” โดยฮันดิงตันได้พิจารณาถึงแง่มุมที่สำคัญของนิยามนี้ในการกำหนดขอบเขตความหมายว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นหมายถึง เฉพาะการกระทำ ไม่รวมถึงทัศนคติ เป็นการกระทำของผู้มีส่วนร่วมที่เป็นพลเมืองธรรมดา ไม่ใช่ นักการเมืองอาชีพ (Political Professional) เช่น ผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง เจ้าหน้าที่ของพรรคการเมือง กิจกรรมทางการเมืองของผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นประชาชนธรรมดา นั้น จะมีลักษณะเป็นช่วง ๆ ไม่ต่อเนื่อง (Intermittent) เป็นกิจกรรมที่ไม่เต็มเวลา (Part-Time) และเป็นบทบาทรองจากบทบาทอื่น ๆ นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังหมายความเฉพาะการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งเป็นผู้ที่มีความชอบธรรมในการตัดสินใจแบ่งสรรคุณค่าที่มีอยู่จำกัดในสังคม ไม่รวมรวมถึงการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อคัดค้านหรือมีอิทธิพลต่อกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล และไม่ว่ากิจกรรมหรือการกระทำนั้นจะสำเร็จผลหรือไม่ก็ถือเป็น การมีส่วนร่วมทางการเมือง ลักษณะของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอาจเป็นไปด้วยความสำนึกของตนเองหรือถูกชักจูงระดมพลังให้เข้าร่วมก็ได้

_____ (2553 : 1-3) ได้รายงานว่าลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่

1. การกำหนดตัวผู้ปกครอง
2. การผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาล
3. การวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล
4. การชุมนุมเคลื่อนไหวกิจกรรมทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมือง ประกอบด้วย

ฐานคติสำคัญ 2 ประการ คือ

- 1) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระทำทางการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่ง
- 2) ความเกี่ยวพันทางการเมือง (Political Involvement) มีลักษณะเป็นลำดับขั้น

สำหรับบทบาทของปัจเจกบุคคลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง _____ (2553 : 4-6)
รายงานเพิ่มว่า

1) บุคคลที่มีความสนใจหรือผูกพันกับการเลือกตั้ง จะไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งมากกว่าผู้ไม่สนใจการเลือกตั้ง

2) บุคคลที่มีจิตใจเกี่ยวข้องกับผูกพันกับการเมืองจะมีแนวโน้มในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองและการรณรงค์ทางการเมืองนอกเหนือจากการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง

3) บุคคลที่ประกาศตัวสังกัดพรรคการเมืองอย่างชัดเจนจะมีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในกระบวนการทางการเมือง

4) ผู้อาวุโสมีแนวโน้มที่จะสังกัดพรรคการเมืองมากกว่าคนหนุ่มสาว

5) บุคคลที่มีความนิยมคู่แข่งทางการเมือง หรือมีความสนใจต่อประเด็นการโต้เถียงหรือการต่อสู้ทางการเมืองใดเป็นการเฉพาะ จะมีแนวโน้มเป็นผู้ที่กระตือรือร้นทางการเมือง

6) บุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูง โดยเฉพาะบุคคลที่มีการศึกษาสูงมีแนวโน้มที่จะมีจิตใจผูกพันทางการเมืองสูงกว่าบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ต่ำกว่า

7) โดยทั่วไปชายจะมีจิตใจเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ทางการเมืองมากกว่าหญิง การมีส่วนร่วมในการปกครองของประชาชน นักทฤษฎีบางคนกล่าวว่า ประชาชนในปัจจุบันนี้ได้เห็นเพียงแต่ภาพลวงตาของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากพวกเขาไม่สามารถจับต้องการทำงานของรัฐบาลได้อย่างแท้จริง ประชาชนเหล่านั้นได้แต่หวังว่าผู้แทนที่ตนเลือกเข้าไปนั้นจะทำตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้ และการจัดตั้งรัฐบาลในบางครั้งก็ได้รับเลือกเข้ามาจากเสียงข้างน้อย รวมไปถึงแนวคิดการเลือกผู้แทนเข้ามาทำหน้าที่แทนตนในการทำงานของรัฐ ซึ่งไม่ได้มีตัวเลือกที่มากนัก และพบว่าผู้ลงคะแนนเสียงมีอิทธิพลน้อยมาก และอาจจะละเลยประเด็นปัญหาทางการเมือง ซึ่งเป็นโอกาสให้กลุ่มผลประโยชน์ได้ประโยชน์ต่อตนเอง แต่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวม วิกิพีเดีย (2553 : 1-20) สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2551 : 62-63) รายงานว่า ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้บัญญัติไว้ในหมวดที่ 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนที่ 10 แนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ในมาตรา 87 กำหนดว่า รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังต่อไปนี้

1) ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

2) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ

- 3) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้ อำนาจรัฐทุกระดับ ในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพหรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลายหรือรูปแบบอื่น
- 4) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง และจัดให้มีกฎหมายจัดตั้ง กองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง เพื่อช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชน รวมทั้ง สนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบ ให้สามารถ แสดงความคิดเห็น และเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่
- 5) ส่งเสริมและให้การศึกษแก่ประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการ ปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชน ได้ใช้สิทธิ์เลือกตั้งโดย สุจริตและเที่ยงธรรม การมีส่วนร่วมของประชาชนตามมาตรานี้ ต้อง คำนึงถึงสัดส่วนของหญิงและชายที่ใกล้เคียงกัน

ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

มีผู้ให้ความหมายหรือนิยามของคำว่า การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ ดังนี้

สิทธิพันธ์ พุทธหุน (2531) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 17) สรุปความหมายของ การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองว่าเป็นกิจกรรมของประชาชนที่มุ่งจะเข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ นโยบายของรัฐบาลในระดับต่าง ๆ ซึ่งรูปแบบการเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองในแต่ละสังคม ย่อมแตกต่างกันไปด้วย

Weiner (1971) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 18-19) ได้สรุปนิยามของคำว่า การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ 9 ความหมายด้วยกัน คือ

1. หมายถึง การให้การสนับสนุนและการเรียกร้องต่อผู้นำในรัฐบาล เพื่อให้สนองตอบ ต่อความต้องการใด ๆ
2. หมายถึง ความพยายามที่จะสร้างผลกระทบต่อการทำงานของรัฐบาลที่ได้ผล และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
3. หมายถึง กิจกรรมทางการเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมาย เช่น การออกเสียง การยื่น ข้อเรียกร้องการประท้วง การลือบบี้ เป็นต้น
4. หมายถึง การใช้สิทธิเลือกตัวแทนเข้าไปใช้อำนาจแทนตนเอง (Representation)
5. หมายถึง ความรู้สึกแปลกแยกหรือตีตนออกจากระบบการเมือง อันเนื่องมาจากการ ถูกกีดกันไม่ให้เขาได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วม พวกนี้มีศักยภาพที่จะกลับเข้ามาแก้ไขเปลี่ยนแปลง ระบบการเมือง เพื่อให้เป็นไปตามแนวทางที่พวกเขาเห็นว่า เหมาะสมหรือยุติธรรมกว่าเก่า

6. หมายถึง กิจกรรมของพวกที่ตื่นตัวในทางการเมือง ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้รวมไปถึง การพูดคุยถกเถียงปัญหาในทางการเมืองก็ได้ ไม่จำเป็นเสมอไปว่าจะต้องอยู่ในรูปของการใช้สิทธิ์เลือกตั้ง

7. หมายถึง กิจกรรมทางการเมืองทุกชนิดทั้งแบบใช้ความรุนแรงและแบบไม่ใช้ความรุนแรง

8. หมายถึง กิจกรรมทางการเมือง และกิจกรรมที่ต้องการเข้าไปมีอิทธิพลต่อการดำเนินการของข้าราชการนี้ด้วย

9. หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่กระทบต่อการเมืองระดับชาติ แต่บางคนมองว่าจะต้องรวมถึงกิจกรรมที่กระทบต่อองค์กรส่วนท้องถิ่นด้วย

จากความหมายทั้ง 9 ประการดังกล่าว Weiner (1971) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่าหมายถึงการปฏิบัติการโดยสมัครใจใด ๆ (Any Voluntary Actions) ที่ไม่ว่าจะบรรลุผลสำเร็จหรือไม่ จะมีการจัดองค์กรหรือไม่ จะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องและจะใช้วิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกใช้นโยบายสาธารณะ การบริหารนโยบายสาธารณะ และการเลือกผู้นำทางการเมืองในระดับต่าง ๆ ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นจะเห็นว่า ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองดังกล่าวต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสามประการ ซึ่งจะขาดไปเสียประการหนึ่งประการใดไม่ได้ คือ 1) ต้องเป็นการกระทำหรือการปฏิบัติการ (Action) การกระทำนั้นเป็นไปอย่างสมัครใจ (Voluntary) มีการเลือก (Choice) หรือมีส่วนในการคัดเลือกเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย ซึ่งจากคำจำกัดความดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับเฉพาะการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยแบบเสรีเป็นสำคัญ

McClosky (1968) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 19) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ กิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นไปโดยสมัครใจซึ่งสมาชิกในสังคมมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยอ้อม ในการเลือกผู้ปกครองประเทศ การกำหนดนโยบายสาธารณะ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การติดตามข่าวสาร การอภิปราย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเข้าร่วมประชุม การบริจาคเงินและการติดต่อกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ลักษณะความกระตือรือร้นของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอาจพิจารณาได้จากการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการ การเขียนและกล่าวสุนทรพจน์ การรณรงค์หาเสียง การแข่งขันเป็นเจ้าหน้าที่พรรคหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่ไม่รวมถึงกิจกรรมที่ไม่สมัครใจ เช่น การเสียภาษี การเป็นทหาร และหน้าที่ด้านตุลาการ

Huntington and Dominguez (1975) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 19) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่าหมายถึงกิจกรรมหรือการกระทำของประชาชน ที่ต้องการมีอิทธิพล

ต่อการตัดสินใจของรัฐบาลโดยที่การกระทำเป็นไปได้ทั้งถูกต้องตามกฎหมายและไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ใช้กำลังหรือไม่ใช้กำลังทั้งที่สำเร็จและล้มเหลว ทั้งที่สมัครใจหรือไม่สมัครใจรวมทั้งกิจกรรมเกี่ยวกับการเลือก การร่วมรณรงค์หาเสียงหรือการรวมตัวกันเพื่อโน้มน้าวหรือกดดันต่อรัฐบาล ได้แก่ การประท้วง การใช้ความรุนแรงโดยที่เน้นการกระทำของประชาชนเอง (Autonomous Participation) หรือกิจกรรมเกี่ยวกับการปลุกระดมประชาชน (Mobilization Participation)

Nie and Verba (1975) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 20) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า หมายถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ถูกต้องตามกฎหมายของประชาชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์โดยตรงมากหรือน้อย ในการมีอิทธิพลต่อการเลือกของเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล หรือการกระทำที่กำลังดำเนินการอยู่ของเจ้าหน้าที่รัฐบาล โดยเน้นว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะต้องมีลักษณะดังนี้

1. เป็นเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมของพลเมืองเฉพาะบุคคล รวมทั้งผู้ที่เลื้อยขาต่อกฎเกณฑ์ต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอาชีพ ซึ่งรวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐบาล เจ้าหน้าที่พรรคการเมือง และพวกหัวคะแนน
2. เป็นกิจกรรมซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเลือกของรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล
3. การมีส่วนร่วมในการปกครองโดยการกระทำกิจกรรม

Milbrath and Goel (1977) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 20) ได้ให้ความหมายของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองไว้อย่างกว้าง ๆ และครอบคลุมว่า หมายถึง กิจกรรมทั้งหลายของประชาชนแต่ละคนที่ต้องการมีอิทธิพลผลักดันหรือยอมรับสนับสนุนต่อรัฐบาล ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นการรวมบทบาทในการสร้างอิทธิพลผลักดันให้เกิดผลทางการเมืองตามต้องการเท่านั้น แต่ยังรวมถึงกิจกรรมที่เป็นที่ยอมรับอย่างพิธีการด้วย สำหรับผู้ที่ยอมรับรัฐบาลต้องแสดงออกโดยการปรับพฤติกรรมตามคำสั่งหรือข้อเรียกร้องของรัฐบาล แต่ผู้ที่ไม่เห็นด้วยก็พยายามสร้างอิทธิพลผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขปัญหาใหม่การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงมีทั้งเป็นการต่อต้าน เช่น การเดินขบวนประท้วงการจลาจล และมีทั้งที่เป็นการสนับสนุน เช่น การให้ความร่วมมือกับทางการในการเสียดาย การเกณฑ์ทหาร เป็นต้น

Huntington and Nelson (1986) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 20) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่าต้องเป็นเรื่องของกิจกรรมมิใช่ทัศนคติ และใช้กับบุคคลธรรมดา มิใช่นักการเมืองหรือผู้นำทางการเมืองซึ่งเกี่ยวข้องกับการเมืองเพราะเป็นอาชีพ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องของการมีบทบาททางการเมืองการตัดสินใจว่าการกระทำใด ๆ เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือเป็นบทบาททางการเมือง อาจถือลักษณะทางการเมืองที่บุคคลนั้นกระทำอยู่ เช่น การเป็นสมาชิกพรรคซึ่งไม่ได้ทำงานด้านการเมืองเป็นหลัก แต่มีหน้าที่เพียงเป็นการสอดแนมและหาเสียงให้กับ

ผู้สมัครบ้างเป็นครั้งคราวจึงเรียกได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ถ้าเป็นการลงสมัครรับเลือกตั้งและทำกิจกรรมทางการเมืองเป็นไปอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมนั้นจึงถือว่าเป็นเรื่องของบทบาททางการเมืองลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือจะต้องเป็นเรื่องที่แสดงออกเพื่อให้มีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลหรือผู้นำประเทศ ดังนั้นการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองจึงอาจเป็นไปได้ทั้งถูกกฎหมายและผิดกฎหมายสันติหรือรุนแรง ถึงแม้ว่าผู้เข้าร่วมจะมีวัตถุประสงค์เพื่อกดดันรัฐบาล แต่ก็อาจจะไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจของรัฐบาลแต่ประการใด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอำนาจทางการเมืองของผู้มีส่วนร่วมว่ามีศักยภาพมากน้อยเพียงใด

สุจิต บุญบงการ (2537 : 11) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกระชับว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลมีจุดประสงค์เพื่อมีอิทธิพลในกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาล โดยแยกลักษณะที่น่าสนใจไว้หลายประการ ดังต่อไปนี้ คือ

ประการแรก การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความหมายในเรื่องกิจกรรมไม่ใช่ทัศนคติ ไม่ใช่เป็นเรื่องของความคิด ความรู้สึก หรือความเชื่อทางการเมือง แต่ยอมรับว่าทัศนคติทางการเมืองมีผลต่อรูปแบบหรือการแสดงออกของการมีส่วนร่วมทางการเมืองแต่ไม่ใช่เป็นกิจกรรม

ประการที่สอง การมีส่วนร่วมทางการเมืองใช้กับบุคคลธรรมดา ส่วนนักการเมืองหรือผู้นำทางการเมืองนั้นถือว่าเป็นบทบาททางการเมือง (Political Role)

ประการที่สาม การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นเรื่องของการแสดงออกเพื่อให้มีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลหรือผู้นำประเทศ เช่น ถ้านักศึกษาชุมนุมประท้วงในมหาวิทยาลัยเพื่อได้อธิการบดีจากตำแหน่งจะไม่ใช่เรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองจนกว่านักศึกษาจะให้การประท้วงนี้กดดันรัฐบาลหรือผู้นำทางการเมืองให้ช่วยบีบบังคับให้อธิการบดีลาออก ดังนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงควรเป็นเรื่องของความพยายามที่จะมีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล สนับสนุนเปลี่ยนแปลงผู้นำรัฐบาล ปกป้องหรือเปลี่ยนแปลงตัวผู้นำและสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นไปได้ทั้งถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย สันติหรือรุนแรง ความประสงค์ที่จะผลักดันรัฐบาลนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งที่สร้างหรือริเริ่มขึ้นจากตัวผู้ที่มีส่วนร่วมเอง แต่อาจจะมาจากผู้ร่วมอื่นรวมทั้งผู้นำทางการเมืองด้วย

ประการสุดท้าย การมีส่วนร่วมทางการเมืองอาจไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจของผู้นำหรือรัฐบาลแต่อย่างใด แม้ว่าผู้มีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์กดดันรัฐบาล การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะมีผลมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับอำนาจทางการเมืองของผู้มีส่วนร่วมซึ่งมักมีอำนาจทางการเมืองไม่มากนัก และไม่สามารถผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาลได้ตลอดเวลาและทุก ๆ เรื่อง

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ (2546 : 31) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่จะแสดงออกซึ่งอำนาจสูงสุดที่ตนมีอยู่ได้ 5 ทาง ดังนี้

1. การออกเสียงเลือกตั้ง (Election) เป็นการแสดงออกซึ่งอำนาจของประชาชนสามารถจะเลือกรัฐบาล คือ ผู้ที่จะดำเนินงานของรัฐ การเลือกตั้งที่ใช้หลักการเสมอภาคให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิในการเลือกตั้งทั่วไปโดยไม่มีข้อจำกัดทางเพศ ทางทรัพย์สินสมบัติ หรือทางชาติตระกูล เรียกว่า Universal Suffrage จึงจะถือว่าเป็น ประชาธิปไตยที่แท้จริง ในอดีตนั้นการต่อสู้เพื่อ Universal Suffrage เป็นไปอย่างดุเดือดและขมขื่น กว่าที่คนจนผู้ไม่มีที่ดินหรือสตรียจะมีสิทธิในการเลือกตั้ง

2. การออกเสียงประชามติ (Referendum) คือ อำนาจที่ประชาชนมืออยู่ในการตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ ของรัฐตามเจตจำนงของตน ส่วนใหญ่ในทางปฏิบัติมักจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ เช่น การจะยอมรับร่างรัฐธรรมนูญที่ยก่างขึ้นใหม่ทั้งฉบับ หรือข้อแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตอนใดตอนหนึ่งหรือไม่ การลงคะแนนเสียงก็ไม่ซับซ้อนแต่อย่างใด คือเพียงแต่โหวตว่า Yes หรือ No เท่านั้นเอง ที่มาของการออกเสียงประชามตินี้มาจากสวิตเซอร์แลนด์ที่เน้นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ และพบในรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย เป็นต้น ให้ประชาชนออกเสียงประชามติรับรองหรือไม่รับรองการแก้ไขรัฐธรรมนูญ

3. ประชาชนมีสิทธิเสนอร่างกฎหมาย (Initiative) ตามหลักประชาธิปไตยโดยทั่วไปแล้วประชาชนมักจะใช้อำนาจอธิปไตยในการร่างกฎหมายผ่านทางฝ่ายนิติบัญญัติ คือ รัฐสภาแต่ประชาชนก็มีสิทธิที่จะแสดงอำนาจอธิปไตยในการเสนอร่างกฎหมายเองได้ ซึ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปี พ.ศ. 2540 ก็รับรองสิทธิและอำนาจนี้อย่างแจ่มชัด ในมาตรา 170 บัญญัติไว้ให้ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 50,000 คน มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภาเพื่อให้รัฐสภาพิจารณากฎหมายได้ แต่เฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย และแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐเท่านั้น (ทั้งนี้ ต้องมีร่าง พรบ. เสนอมาด้วย) เป็นการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองมากยิ่งขึ้นกว่าการเลือกตั้งทั่วไปแต่เดิม

4. ประชาชนสามารถตัดสินใจปัญหาสำคัญเกี่ยวกับนโยบายรัฐ (Plebiscite) ที่มาของ Plebiscite นั้นมีประวัติมาจากสาธารณรัฐโรมัน (ก่อนสมัยที่จะเป็นจักรวรรดิโรมัน) นั้นมีการแบ่งประชาชนชาวโรมันเป็นสองชั้น คือ พวกพาทริเซียน (Patricians) เป็นพวกผู้ดี กับพวกเพลเบียน (Plebeians) เป็นพวกไพร่คล้ายกับการแบ่งชนชั้นของเมืองไทย ในสมัยโบราณที่มีสิทธิในสังคมแตกต่างกันดังนั้นกรณีการลงคะแนนเสียงที่ให้พวกไพร่ลงคะแนนด้วยจะเป็นเรื่องสำคัญระดับชาติทีเดียวในทางปฏิบัติเมื่อรัฐบาลมีปัญหาระดับนโยบายที่ไม่สามารถตัดสินใจได้เองเนื่องจากอาจจะเกิดผลกระทบอย่างใหญ่หลวงในสังคม เช่น การที่จะเลิกจำหน่ายสุราหรือการที่จะเปิดให้มีโสเภณีหรือบ่อนการพนันอย่างเปิดเผย ถูกต้องตามกฎหมาย รัฐบาลจำเป็นต้องให้ประชาชนตัดสินใจกันเองโดยตรง ซึ่งการลงคะแนนเสียงก็คือ Yes หรือ No นั่นเอง สำหรับการใช้ศัพท์ระหว่าง

(Referendum) กับ (Plebiscite) ปัจจุบันมักใช้แทนกันมั่วไปหมด เนื่องจากคนทั่วไป ไม่ทราบ ประวัติความเป็นมาของคำศัพท์ทั้งสองดังกล่าว

5. ประชาชนสามารถเปลี่ยนผู้ดำรงตำแหน่งหน้าที่สำคัญของรัฐบาลได้ (Recall) การแสดงออกซึ่งอำนาจอธิปไตยของประชาชนที่สามารถมีสิทธิออกเสียงถอดถอนเจ้าหน้าที่ตำแหน่งต่าง ๆ ซึ่งได้มาโดยการเลือกตั้ง (ไม่ใช่การแต่งตั้ง) เป็นการย้ำเน้นถึงหลักการว่า เมื่อประชาชนเลือกตั้งเข้ามาได้ประชาชนก็สามารถที่จะปลดหรือถอดถอนได้เช่นกัน จากความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักวิชาการแต่ละท่านนั้น โดยสรุปแล้วความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองก็คือ การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสมัครใจของสมาชิกในสังคม การเมืองที่จะเลือกกระทำ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ต้องการมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย การดำเนินงานของรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นระดับท้องถิ่นหรือในระดับชาติก็ตาม ซึ่งการกระทำนั้นอาจผิดกฎหมาย หรือถูกต้องตามกฎหมาย อาจใช้ความรุนแรงหรือไม่ใช้ความรุนแรง สำเร็จผลหรือไม่ หรือการกระทำโดยความสำนึกหรือถูกชักจูงระดมพลังก็ได้

สาเหตุของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

สิทธิพันธ์ พุทธหุน (2531) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 23) ได้อธิบายแนวคิดของ Huntington ถึงสาเหตุของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ 6 ประการ ดังนี้

1. เกิดจากขบวนการสร้างความเป็นทันสมัย เป็นผลให้สังคมดั้งเดิมแปรเปลี่ยนไป มีความเป็นเมือง (Urbanization) ความพัฒนาเป็นสังคมอุตสาหกรรม (Industrialization) มีระดับการศึกษาของคนสูงขึ้น ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้คนเกิดความคาดหวัง ทะเยอทะยานสูงขึ้นอันเป็นผลมาจากการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social Mobilization) ในขณะเดียวกันในสังคมที่ระดับของการพัฒนาการเมืองอยู่ในระดับต่ำไม่สามารถตอบสนองความต้องการ ความคาดหวังของประชาชนได้ ประชาชนจะเกิดความคับข้องใจและถ้าความคับข้องใจเหล่านี้ไม่สามารถถูกขจัดไปได้ แล้วประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

2. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างชนชั้นทางสังคม การพัฒนาการทางเศรษฐกิจก่อให้เกิดชนชั้นกลางและชนชั้นสูงมากขึ้น เมื่อโครงสร้างชนชั้นของคนเปลี่ยนไป จะทำให้ทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองเปลี่ยนไป คือ

- มีความสำนึกในหน้าที่ของตนเองมากขึ้น
- ได้รับข่าวสารทางการเมืองเพิ่มขึ้น
- ตระหนักในผลกระทบที่นโยบายของรัฐพึงมีต่อตนเองมากขึ้น
- มีความสำนึกในฐานะที่เป็นสัตว์การเมือง

- ให้ความสนใจอย่างมากต่อกิจกรรมทางการเมือง จากทัศนคติและพฤติกรรมดังกล่าว จะเป็นผลให้คนไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากยิ่งขึ้น

3. อิทธิพลของปัญญาชนและการคมนาคมสื่อสารแบบใหม่ ในสังคมเกิดใหม่หลายประเทศที่นิสิต ปัญญาชน ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เช่น เกาหลีใต้ หรือไทยในช่วง 14 ตุลาคม 2516 มีส่วนกระตุ้นให้ประชาชนได้รู้ถึงสิทธิหน้าที่ในฐานะราษฎร นอกจากนี้อิทธิพลจากวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ก็จะถูกใช้เป็นสื่อโฆษณาชวนเชื่อทางการเมืองบ้างในสังคม ระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง

4. ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้นำทางการเมืองก็ถือเป็นสาเหตุประการสำคัญอันจะนำไปสู่การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนา การขัดแย้งจะมาจากกลุ่มผู้นำเก่าที่มีอำนาจกับกลุ่มผู้นำใหม่ เป็นเหตุให้กลุ่มผู้นำใหม่จำเป็นต้องหาทางปลุกระดมประชาชนให้เกิดสังขัรระบบการเมืองแบบเดิม ๆ สร้างความชอบธรรมให้กับระบบการเมืองของตนโดยอ้างว่า ยุติธรรมมากกว่าเดิม และท้ายที่สุดแล้วการขัดแย้งนี้ มักจะนำไปสู่การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบของการใช้กำลังรุนแรง

5. รัฐบาลเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับเรื่องราวในสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของสังคมมากขึ้น ซึ่งในสังคมดั้งเดิมถูกครอบงำด้วยความเชื่อ ประเพณีที่มองว่าการเมืองเป็นเรื่องของคนชั้นสูง ต่อมาอำนาจรัฐบาลกลางแผ่ขยายมากขึ้นความเจริญกระจายไปสู่ชนบท สิ่งอำนวยความสะดวกเครื่องอุปโภคบริโภค การศึกษา เข้าไปเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของคนในชนบทมากยิ่งขึ้น จนในที่สุดชาวชนบทก็จะเกิดความสำนึกในบทบาทหน้าที่ของตนเอง และพยายามเรียกร้องหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อให้ได้มาในสิ่งที่พวกเขาต้องการมากยิ่งขึ้น

6. อิทธิพลของการศึกษา โดยบุคคลที่มีการศึกษาก็จะยิ่งตระหนักในผลกระทบที่รัฐบาลมีต่อบุคคลแต่ละบุคคล จะติดตามข่าวสารบ้านเมือง จะพูดคุยเรื่องราวเกี่ยวกับการเมืองและพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง

จิร โขท วิรัสัย (2538) อังน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 25) ได้ศึกษาถึงสาเหตุการเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมืองของนักศึกษา พบว่า มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 11 ประการ ได้แก่

1. จำนวนมหาวิทยาลัยมีมากขึ้น การศึกษาในระดับอุดมศึกษาเริ่มเข้าสู่สภาพสากลมากขึ้น ซึ่งหมายความว่า มีผู้เข้าเรียนต่อหลังมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นจำนวนมาก และได้รับอิทธิพลจากสถาบันการศึกษาเหล่านั้น ในประเทศไทยนับตั้งแต่มีมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาคเป็นแห่งแรกที่เชียงใหม่ในปี พ.ศ. 2507 ต่อมาได้มีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช การมีมหาวิทยาลัยมากยิ่งขึ้นทำให้มี

จำนวนนิสิตมากขึ้น ซึ่งย่อมทำให้ มีประเด็นปัญหามากขึ้นเป็นธรรมดา อนึ่งเมื่อนิสิตสามารถรวมตัวกันก็ย่อมเป็นพลังมาก

2. การที่มหาวิทยาลัยใหญ่โตมากขึ้น แทนที่จะมีสภาพเป็นเพียงวิทยาลัยชุมชน (Junior หรือ Community Colleges) หรือมหาวิทยาลัยกลาง ๆ ย่อมทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนิสิต หรือผู้บริหารกับอาจารย์และนิสิตเป็นไปในรูปที่เป็นทางการ และไม่เป็นที่กันเองมากยิ่งขึ้น ความสัมพันธ์แบบที่ห่างกัน ย่อมมีผลสะท้อนต่อความเข้าใจระหว่างผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษาความไม่เข้าใจกันย่อมนำไปสู่ประเด็นปัญหาต่าง ๆ และเป็นสาเหตุประการหนึ่งของการมีปฏิกริยาประทุจากนักศึกษา

3. สภาพความเป็นเมือง และที่ตั้งของมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมักตั้งในเมืองใหญ่ ด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น ทำให้สะดวกในการหาอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ และมีบรรยากาศทางปัญญาเมื่อมหาวิทยาลัยรวมกันอยู่ ณ บริเวณใกล้เคียงกันในเมืองใหญ่ ย่อมทำให้นิสิตเกิดความรู้สึกว่ามีพลังที่เป็นนิสิตด้วยกันไม่ใช่น้อย และทำให้อัฒตคติแสดงความคิดเห็นหรือกล้าดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ เมื่อประสบปัญหาต่าง ๆ ในเมืองใหญ่ นักศึกษาย่อมประสบด้วยตนเอง และรู้สึกกระวนกระวายใจ ปฏิกริยาของนักศึกษาจึงได้แสดงออกมาในรูปของการก่อหวอดเป็นครั้งคราว

4. การพัฒนาทางวิชาการ โดยมีสังคมเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาบรรดาวิชาการก็ต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย แต่คณาจารย์บางคนอาจล้าหลังปรับตัวไม่ทันนิสิตหลายคนตระหนักความจริงเรื่องนี้และแสดงบทบาทในการกระตุ้นให้มีการปรับปรุงการเรียนการสอน รวมทั้งหลักสูตรให้ทันต่อการพัฒนาทางวิชาการ โดยเฉพาะเพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพ

5. นักศึกษามีสภาพ “อยู่ระหว่าง” หรือ “อยู่ริมขอบ” (Marginal) ได้แก่ การเข้ากับบทบาทหนึ่งไม่ถนัด สถานภาพมีลักษณะที่ไม่แน่ชัด กล่าวคือ นักศึกษามีลักษณะที่ยังไม่เป็นผู้ใหญ่นักและก็ไม่ใช่นัก เด็กนัก เข้าทำนองว่า “วัยรุ่น รุ่นผู้ใหญ่” หรือ “ผู้ใหญ่วัยรุ่น” ดังนั้น จึงเกิดปัญหาในการวางตัวและมีปัญหาในการแสดงทัศนคติเพราะมักแตกต่างจากทัศนคติของผู้อยู่ในวัยเด็ก หรือวัยผู้ใหญ่อย่างแท้จริง

6. สภาพทางจิตวิทยา นักศึกษามักยึดหลัก “จริยธรรมแห่งจุดหมายปลายทางสุดกู่” (Ethic of Absolute Ends) หมายถึง การมีทัศนคติและค่านิยมในเชิงอุดมคติ ซึ่งเป็นที่มาในการขาดการคำนึงถึงสภาพที่เป็นจริง คือ มองโลกสดใส ชื่นชมกับอุดมคติ วาตะจูงใจหรือคำคม การมปราชญ์และคำขวัญต่าง ๆ ทั้งนี้โดยที่ไม่ค่อยเข้าใจเนื้อแท้ และความยุ่งยากในการปฏิบัติให้เป็นไปตามเป้าหมายนั้น ๆ

7. ได้รับอิทธิพลมาจากคณาจารย์ผู้สอน แบ่งเป็น 3 สาเหตุ

7.1 มีอาจารย์บางประเภทหรือบางคนซึ่งรู้สึกเป็นอริกับนักวิชาการ ซึ่งเก่งทางหาทุนวิจัยพยายามเบนความสนใจของตนเองไปในการสนับสนุนให้นักศึกษาสนใจกิจกรรมที่ไม่เป็นวิชาการเท่า ๆ แต่เป็นเรื่องของสังคมภายนอก

7.2 อาจารย์บางคนมีแนวคิดไปในเชิงเสรีนิยมมักไม่ขัดขวางการแสดงออกของนักศึกษาทราบเท่าที่เห็นว่าเป็นไปโดยสุจริตและไม่ใช้กำลังรุนแรง

7.3 บรรยากาศทางปัญญา (Intellectual Atmosphere) ของมหาวิทยาลัยย่อมมีอิทธิพลในการดึงดูดให้อาจารย์และนิสิตเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมทางการเมือง

8. อิทธิพลของเนื้อหาวិชาการ จะพบว่านิสิตในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มีแนวโน้มที่จะยุ่งเกี่ยวกับการเมืองมากกว่าผู้อยู่ในสาขาภาคปฏิบัติ

9. ภูมิหลังของนิสิตที่มาจากครอบครัวฐานะดี มักเลือกเรียนวิชาทางศิลปศาสตร์หรือทางสังคมศาสตร์ ส่งผลให้มีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติไปในทางเสรีนิยม ส่วนนิสิตที่มีฐานะไม่ดีมักเลือกเรียนสาขาวิชาที่ประกอบอาชีพได้เลย จึงไม่ค่อยสนใจการเมืองนัก

10. ประวัติและประเพณีของมหาวิทยาลัย หากมหาวิทยาลัยเคยมีประวัติเกี่ยวกับการเมืองมาแล้วในอดีต มักทำให้นิสิตรุ่นใหม่ๆ เจริญรอยตาม เช่น กรณี 14 ตุลาคม

11. บุคลิกภาพส่วนตัวที่เกี่ยวข้องกับการตื่นตัวเชิงการเมือง

ลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

Huntington และ Nelson อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 27) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมทางการเมือง โดย ได้แบ่งลักษณะการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเป็น 2 อย่าง คือ

1. การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยความสำนึกของตนเอง (Autonomous Political Participation) หมายถึง ลักษณะที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบใด ๆ ด้วยความพึงพอใจของตนเองเป็นไปโดยความสมัครใจ และมองเห็นว่าตนเองสามารถที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างแท้จริง มีความตั้งใจมุ่งหมายที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล

2. การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยถูกชักจูง (Mobilized Political Participation) หมายถึง ลักษณะของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่เป็นไปโดยที่ไม่ได้เกิดจากเจตจำนงของตนเอง แต่เกิดจากผู้อื่นปลุกกระดมให้ประชาชนเข้าร่วมในการกระทำกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ เช่น โดยการขู่เข็ญ บังคับ ชักจูง หรือใช้อิทธิพลทางวัตถุ เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อให้เป็นไปตามที่ผู้ปลุกกระดมต้องการ

Barber (1972) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 28) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมโดยตรง เป็นลักษณะที่ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการปกครองตนเองโดยตรงเช่น บริหารงาน กำหนดนโยบายและตัดสินใจในการดำเนินงานด้วยตนเอง
2. การมีส่วนร่วมโดยทางอ้อม เป็นลักษณะที่ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมแต่มิได้เป็นผู้ดำเนินการปกครองตนเองโดยตรง โดยการเลือกตั้งตัวแทนของประชาชนเข้าไปทำหน้าที่ เปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกตั้งโดยเสรี แต่กำหนดกลไกเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้ามาควบคุมติดตามความเคลื่อนไหวของผู้ปกครอง เพื่อให้การปกครองเป็นไปตามความต้องการของประชาชน

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง

รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นจะแตกต่างกันออกไปหลายรูปแบบดังจะเห็นได้จากงานวิจัยที่มีการศึกษาไว้ ดังนี้

Nie and Verba (1975) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 28) ได้จำแนกรูปแบบ และกิจกรรมในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะกว้างและชัดเจนไว้ 4 รูปแบบ คือ

1. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (Voting) ซึ่งเห็นว่ารูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองทำให้ประชาชนมีอิทธิพลเหนือผู้นำ เพราะทำให้ผู้นำจำเป็นต้องปรับปรุงนโยบาย เพื่อคะแนนเสียงของตนแต่คะแนนดังกล่าวนี้ คือ ความเห็นเกี่ยวกับความชื่นชมของพลเมืองที่มีต่อผู้นำได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น เพราะเป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงการลงคะแนนเสียงจากผู้สมัครคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่งเท่านั้น มิได้แสดงความชื่นชอบเป็นพิเศษ สำหรับขอบเขตของผลผลิตของการเลือกตั้งนั้นกว้างขวางมาก และมีอิทธิพลเหนือพลเมืองทั้งหมด เพราะการรวมชื่นชอบของพลเมืองและแรงกดดันทำให้คะแนนเสียงเป็นเสมือนอาวุธที่มีอำนาจควบคุมรัฐบาล

2. กิจกรรมการรณรงค์หาเสียง (Campaign Activity) ซึ่งพบว่า การที่พลเมืองได้มีการมีส่วนร่วมในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนั้น ทำให้สามารถเพิ่มอิทธิพลเหนือผลการเลือกตั้งได้ โดยการกำหนดคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครคนใดคนหนึ่งไว้ก่อน และมีอิทธิพลต่อผู้นำไว้เช่นเดียวกับกิจกรรมการลงคะแนนเสียง ผลผลิตของการรณรงค์หาเสียงนำไปสู่ความขัดแย้งได้และกิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่ยากและต้องการความคิดริเริ่มมากกว่าการลงคะแนนเสียง สำหรับขอบเขตของกิจกรรมรณรงค์หาเสียง ได้แก่ การชักชวนให้ผู้อื่นลงคะแนนเสียงการทำงานอย่างกระตือรือร้นเพื่อพรรคการเมือง ตลอดจนการร่วมประชุมสัมมนาทางการเมือง การบริจาคเงินสนับสนุนพรรคการเมือง การเป็นสมาชิกสโมสรทางการเมือง และการเข้าร่วมเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

3. การติดต่อในฐานะของพลเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้ หมายถึง การติดต่อเผชิญหน้าของบุคคลที่มีต่อรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐบาลซึ่งเป็นการกระทำตามลำพัง โดยตัดสินใจเกี่ยวกับเวลาเป้าหมาย และเนื้อหาสาระของการเข้ามีส่วนร่วมเอง การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้ สามารถคาดหวังในผลประโยชน์ได้มาก เนื่องจากบุคคลสามารถตัดสินใจเลือกเรื่องที่จะติดต่อโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ภายใต้สภาพแวดล้อมนั้น ๆ แต่ในด้านอิทธิพลที่มีต่อรัฐบาลมีเพียงเล็กน้อย เนื่องจากการกระทำของคนจำนวนน้อย กิจกรรมดังกล่าวมักไม่มีความขัดแย้งโดยตรงกับกลุ่มบุคคลอื่น ๆ และต้องการความคิดริเริ่มค่อนข้างมาก สำหรับขอบเขตของกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้ ได้แก่ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเกี่ยวกับปัญหาเฉพาะ เช่น ปัญหาครอบครัวหรือปัญหาส่วนตัว การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นระดับพิเศษในเรื่องปัญหาสังคม เช่น ปัญหาอาชญากรรม หรือการบริหารงานของรัฐบาลท้องถิ่น เป็นต้น

4. การร่วมกิจกรรมของชุมชนหรือองค์การทางสังคม (Cooperative Activity) ลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้ คือ การกระทำรวมกันเป็นกลุ่มหรือกลุ่มองค์กร ในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาการเมืองและสังคม เพื่อที่จะมีอิทธิพลเหนือการดำเนินงานของรัฐบาล การกระทำดังกล่าวอาจเกิดขึ้นได้เวลาใดก็ได้ และจะเกี่ยวกับปัญหาใดของกลุ่มก็ได้ นอกจากนี้อาจเป็นการกระทำรวมกันในกิจกรรมภายในองค์กรที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้มีอิทธิพลต่อรัฐบาลมากกว่ารูปแบบที่ 3 เนื่องจากมีคนจำนวนมากเข้าร่วมและอาจมีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มได้ อย่างไรก็ตามกิจกรรมที่ร่วมมือกันนี้ต้องการความคิดริเริ่มเช่นกัน สำหรับขอบเขตของกิจกรรมที่ร่วมมือกันนี้ ได้แก่ การทำงานร่วมกับคนอื่น ๆ เกี่ยวกับปัญหาท้องถิ่น การตั้งกลุ่มทำงานเพื่อท้องถิ่น และเป็นสมาชิกที่มีบทบาทแก้ปัญหาชุมชนการติดต่อเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นร่วมกับคนอื่น ๆ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นระดับพิเศษร่วมกับคนอื่น ๆ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นในเรื่องเกี่ยวกับสังคม และการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ระดับพิเศษเกี่ยวกับปัญหาสังคม

Almond and Powell (1966) อังโน มยุรี ถนนอมสุข (2554 : 29) ได้จำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ละเอียดชัดเจน โดยแบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็น 2 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ

1. เป็นทางการ (Conventional Forms)
 - 1.1 การออกเสียงเลือกตั้ง
 - 1.2 การพุดจาปรึกษาเรื่องการเมือง
 - 1.3 กิจกรรมการณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง
 - 1.4 การจัดตั้งและเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ
 - 1.5 การติดต่อส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่ทางการเมือง

2. ไม่เป็นทางการ (Unconventional Forms)

- 2.1 การยื่นข้อเรียกร้อง
- 2.2 การเดินขบวน
- 2.3 การเข้าประจันหน้ากัน
- 2.4 การละเมิดกฎระเบียบของสังคม
- 2.5 การใช้ความรุนแรงทางการเมือง
- 2.6 สงครามกองโจรและการปฏิวัติ

Milbrath (1971) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 31) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองคือ กิจกรรมต่าง ๆ ตามความสมัครใจของสมาชิกในสังคมการเมืองที่จะเลือกกระทำ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ต้องการมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย การดำเนินงานของรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นระดับท้องถิ่นหรือในระดับชาติก็ตาม ซึ่งการกระทำนั้นอาจผิดกฎหมาย หรือถูกกฎหมาย อาจใช้ความรุนแรงหรือไม่ใช้ความรุนแรง สำเร็จผลหรือไม่ หรือกระทำโดยความสำนึกหรือถูกชักจูงระดมพลังก็ได้ ได้จำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 6 รูปแบบ คือ

1. การเลือกตั้ง (Voting) พบว่า การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นรูปแบบในการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่แยกจากกิจกรรมเกี่ยวกับการรณรงค์หาเสียงและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองแต่รวมได้กับกิจกรรมที่เกี่ยวกับความรักชาติ ซึ่งแสดงออกโดยการเคารพกับพรรคการเมืองแต่รวมได้กับกิจกรรมที่เกี่ยวกับความรักชาติ ซึ่งแสดงออกโดยการเคารพธงชาติ การเสียภาษี การเคารพกฎหมาย และสนับสนุนประเทศให้ต่อต้านสงคราม ซึ่งผลจากการวิจัยได้พบอีกว่าการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นการแสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อระบบมากกว่าเป็นการกระทำตามความต้องการของตนที่มีต่อระบบการเมือง จึงเห็นว่าการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้นเชื่อได้ยากว่าทำให้เกิดความแตกต่างที่สำคัญต่อผลผลิตทางการเมือง โดยให้เหตุผลเพิ่มเติมว่าบุคคลที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้นเป็นผู้ที่มีความสำนึกในหน้าที่พลเมือง มีความสำนึกในบรรทัดฐานของสังคม และวิธีการดำรงชีวิตในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน นอกจากนี้การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งก็ไม่ต้องการสื่อข่าวสาร และแรงจูงใจมากเหมือนกิจกรรมทางการเมืองอื่น ๆ

2. การเป็นเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียง (Party and Campaign Workers) หมายถึง การเข้าร่วมในพรรคการเมืองทั้งในช่วงระหว่างการเลือกตั้งและในการเลือกตั้งขอบเขตของกิจกรรมได้แก่การมีบทบาทในการรณรงค์หาเสียง บริจาคเงินช่วยเหลือพรรคหรือผู้สมัคร ชักชวนประชาชนไปลงทะเบียนเพื่อสิทธิในการลงคะแนนเสียงแก่พรรคหรือสมัครที่ตนชอบการลงสมัครรับเลือกตั้งและการร่วมมือกับกลุ่มต่าง ๆ ในการปรับปรุงความเป็นอยู่ของชุมชนการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบดังกล่าวนี้ เป็นแบบแผนของความสัมพันธ์ขั้นต้นระหว่างปัจเจกชน

กับรัฐ Milbarth พบว่า ผู้ที่เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้มีน้อยมาก เนื่องจากการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวต้องอาศัยความตื่นตัวและความสนใจอย่างแท้จริง พวกที่เข้าร่วมกิจกรรมประเภทนี้จัดอยู่ใน “พวกนักสู้” (Gladiators)

3. การเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน (Community Activists) ขอบเขตของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้ ได้แก่ การร่วมกันขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาสังคม การทำงานร่วมกับกลุ่มที่ทำงานเกี่ยวกับสังคม การเป็นสมาชิกที่มีความกระตือรือร้นขององค์กรที่มีบทบาทเกี่ยวกับกิจการสาธารณะอื่น ๆ และติดต่อกับทางราชการในเรื่องปัญหาสังคม “ผู้มีบทบาทในชุมชน” มีลักษณะคล้ายกับ “เจ้าหน้าที่พรรคและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียง” ในหลาย ๆ ด้านเนื่องจากเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นสูง และมีระดับความผูกพันทางใจกับชุมชนสูงเช่นเดียวกันจะแตกต่างกัน คือ “ผู้มีบทบาทในชุมชน” มีความเกี่ยวข้องกับพรรคและการรณรงค์หาเสียงน้อยกว่าผู้มีบทบาทในพรรคการเมือง

4. การติดต่อกับทางราชการ (Contracting Officials) การมีส่วนร่วมทางการเมือง ในรูปแบบนี้เป็นเรื่องเฉพาะ เช่น การติดต่อกับทางราชการในเรื่องภาษีโรงเรือน การทำถนน การตรวจสอบความมั่นคงทางสังคม เป็นต้น การมีส่วนร่วมแบบนี้มีผลโดยตรงต่อบุคคลนั้นเองเท่านั้น การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบดังกล่าวนี้ เกือบจะไม่ใช่การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามความหมายที่แท้จริง แต่เรียกการมีส่วนร่วมแบบนี้ว่า การมีส่วนร่วมอย่างแคบ (Parochial Participation)

5. การเป็นผู้ประท้วง (Protestors) ขอบเขตของกิจกรรมในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้ คือ การเข้าร่วมเดินขบวนตามถนน หรือก่อให้เกิดการจลาจล เพื่อบังคับให้รัฐแก้ไขบางอย่างซึ่งเกี่ยวข้องกับการเมืองให้ถูกต้อง การประท้วงอย่างแข็งขัน และเปิดเผยต่อสาธารณชน ถูกรัฐบาลกระทำในสิ่งที่ผิดศีลธรรม การเอาใจใส่กับการชุมนุมประท้วง การเข้าร่วมกับกลุ่มประท้วง รัฐบาล และการปฏิเสธการยอมรับกฎหมายที่ไม่ยุติธรรม

6. การเป็นผู้สื่อข่าว (Communicators) รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะนี้มีขอบเขตของกิจกรรม คือ การเก็บรักษาข้อมูลเกี่ยวกับการเมือง การส่งจดหมายสนับสนุนผู้นำเมื่อเขาทำดี การเข้าร่วมถกปัญหาการเมือง การให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการเมืองแก่เพื่อนในชุมชนที่อาศัยอยู่ การให้ความสนใจกับทางราชการ และเขียนจดหมายถึงบรรณาธิการหนังสือพิมพ์กิจกรรมแต่ละอย่างต้องการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างภายในชุมชน ผู้ที่เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบของ “ผู้สื่อข่าว” นี้ มักเป็นพวกมีการศึกษาสูง มีข้อมูลเกี่ยวกับการเมืองมาก และมีความสนใจการเมืองมากด้วย “ผู้สื่อข่าวทางการเมือง” จะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลมากกว่า “เจ้าหน้าที่พรรค” หรือ “ผู้รักษาดี” แต่จะไม่แสดงออกด้วย “กิจกรรมการประท้วง”

Bubar (1972) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 32) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมโดยตรง เป็นลักษณะที่ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการปกครองตนเอง โดยตรง เช่น บริหารงาน กำหนดนโยบาย และการตัดสินใจในการดำเนินงานด้วยตนเอง

2. การมีส่วนร่วมโดยทางอ้อม เป็นลักษณะที่ประชาชนเข้ามีส่วนร่วม แต่ไม่ได้เป็นผู้ดำเนินการปกครองตนเองโดยตรง โดยการเลือกตั้งตัวแทนของประชาชนเข้าไปทำหน้าที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกตั้งเสรี แต่กำหนดกลไกเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าควบคุมความเคลื่อนไหวของฝ่ายปกครองเพื่อให้การปกครองเป็นไปตามความต้องการของประชาชน

Huntington and Nelson (1976) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 32) ได้แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 5 รูปแบบ ดังนี้

1. กิจกรรมการเลือกตั้ง (Electoral Activity) หมายถึง กิจกรรมออกเสียงเลือกตั้งและการรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้ง

2. การวิ่งเต้น (Lobby) หมายถึง การติดต่อเจ้าหน้าที่หรือผู้นำทางการเมืองเพื่อหาทางเข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ และการกำหนดนโยบายของรัฐบาลโดยใช้ข้อมูลต่าง ๆ เพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มเป็นเกณฑ์

3. กิจกรรมองค์กร (Organization Activity) เป็นกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่มองค์กรใดองค์กรหนึ่ง โดยมีจุดมุ่งหมายที่เข้าไปมีส่วนร่วมในเรื่องเกี่ยวกับผลประโยชน์เฉพาะอย่าง หรืออาจจะเป็นผลประโยชน์ต่อส่วนร่วมก็ได้

4. การติดต่อเฉพาะเรื่อง (Contracting) หมายถึง การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของทางราชการเป็นการส่วนตัว โดยมุ่งหวังประโยชน์ส่วนตัวเฉพาะครอบครัวหรือหมู่คณะของตน

5. การใช้ความรุนแรง (Violence) หมายถึง กิจกรรมที่พยายามสร้างผลกระทบต่อการตัดสินใจ การกำหนดนโยบายของรัฐบาล โดยการทำร้ายร่างกาย ทำลายทรัพย์สิน กิจกรรมนี้อาจดำเนินไปโดยมีจุดมุ่งหมายที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบทางการเมือง เช่น การก่อรัฐประหาร การลอบสังหารผู้นำทางการเมือง หรืออาจมุ่งที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครอง เช่น การปฏิวัติ

ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การพิจารณาจัดระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น นักวิชาการได้มีการจัดระดับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองแบบคร่าว ๆ คือ ระดับสูงไปต่ำ

ณรงค์ สินสวัสดิ์ (2518) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 33) ได้กล่าวถึงการจัดระดับของการมีส่วนร่วมโดย ได้จัดระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจากสูงไปต่ำ ดังนี้

1. เข้าดำรงตำแหน่งทางการเมือง เช่น ประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
 2. สมัครเข้ารับการเลือกตั้งเพื่อดำรงตำแหน่งทางการเมือง
 3. ช่วยในการโฆษณาหาเสียง เช่น แจกใบปลิว
 4. การเข้าร่วมโดยทางอ้อม เช่น อ่านหนังสือพิมพ์ ดูโทรทัศน์เกี่ยวกับข่าวการเมือง
- ถกเถียงปัญหาทางการเมือง
5. ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง
 6. ไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ไม่รู้ความเป็นไปทางการเมืองเลย
- นอกจากการจัดแบ่งดังกล่าว วัฒนา ไหมเมืองศรี (2539) ได้กล่าวถึง การจัดแบ่งระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง อาจจัดแบ่งระดับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจากน้อยไปมากในอีกลักษณะหนึ่งได้ดังนี้ คือ

1. รับฟังข่าวสารทางการเมือง
2. ออกเสียงลงคะแนน
3. ชักชวนให้ผู้อื่นสนทนาเรื่องการเมือง
4. ชักชวนให้ไปเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่ง
5. ช่วยโฆษณาให้พรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งด้วยการติดป้ายประกาศ สนับสนุนหรือประกาศสนับสนุนให้ผู้อื่นทราบ โดยทั่วไป
6. ติดต่อแสดงความคิดเห็นหรือข้อเรียกร้องต่อเจ้าหน้าที่บ้านเมืองหรือนักการเมือง
7. สนับสนุนด้วยการบริจาคเงินให้พรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง
8. ติดตามการหาเสียงของนักการเมือง
9. ช่วยผู้สมัครรับเลือกตั้งหาเสียง
10. เป็นสมาชิกพรรคที่ทำงานให้พรรคการเมืองเป็นประจำ
11. เข้ามีส่วนร่วมในการวางแผนของพรรค
12. ช่วยหาเงินให้พรรค
13. สมัครเข้าแข่งขันรับเลือกตั้ง
14. เป็นเจ้าหน้าที่ของพรรคหรือได้รับเลือกตั้ง

Rush and Althoff (1971) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 35) ได้จัดระดับการเข้าร่วมทางการเมืองจากระดับสูงสุดไปสู่ต่ำสุดไว้ดังนี้

1. การได้เข้าดำรงตำแหน่งในทางการเมืองและการบริหาร
2. การพยายามเสาะหาตำแหน่งในทางการเมืองและการบริหาร

3. การเป็นสมาชิกที่กระตือรือร้นขององค์การทางการเมือง เช่น พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ และกลุ่มผลักดัน
4. การเป็นสมาชิกที่ไม่กระตือรือร้นขององค์การทางการเมือง
5. การเป็นสมาชิกที่กระตือรือร้นขององค์การที่มีลักษณะกึ่งองค์การทางการเมือง (Quasi-Political Organization) เช่น กลุ่มผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องทางการเมืองในบางประการ
6. การเป็นสมาชิกที่ไม่กระตือรือร้นขององค์การที่คล้ายคลึงกับองค์การทางการเมือง
7. การเข้าร่วมประชุมในที่สาธารณะและการเดินขบวน
8. การแสดงความคิดเห็นและการพูดคุยสนทนากันในเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับทางการเมืองอย่างไม่เป็นทางการ
9. การให้ความสนใจในเรื่องราวทางการเมืองโดยอาศัยสื่อสารมวลชนต่าง ๆ จากแนวคิดดังกล่าว สามารถแบ่งระดับที่ประชาชนจะมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ดังนี้
 - 9.1 การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง
 - 9.2 การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง
 - 9.3 การชุมนุมเคลื่อนไหวกิจกรรมทางการเมือง

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นักรัฐศาสตร์ได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับปัจจัยอันเป็นสาเหตุของการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการพยายามหาสาเหตุว่าเหตุใดสังคมหนึ่ง ซึ่งมีการขยายตัวของการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นอย่างมาก ในขณะที่ในอีกสังคมหนึ่งนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีน้อยหรือแทบจะไม่มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองเลย สาเหตุที่มีผลทำให้เกิดความแตกต่างของการมีส่วนร่วมทางการเมืองมี ดังนี้

Milbrath and Goel (1977) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 37) ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของปัจเจกบุคคล โดยแบ่งออกเป็น 2 ประการ ได้แก่

1. ปัจจัยด้านสิ่งเร้าจากสภาพแวดล้อม (Environment Stimuli) หมายถึง ลักษณะของระบบสังคม (Social System) และสภาพการณ์ทางการเมือง (Political Setting) ซึ่งไม่เพียงจะกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลเท่านั้น แต่ยังมีส่วนให้ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับขอบเขตปทัสถานและทางเลือกต่าง ๆ ในการมีส่วนร่วมทางการเมือง บุคคลแต่ละคนแม้จะอยู่ในสิ่งแวดล้อมเดียวกันก็จะรับสิ่งเร้าจากระบบการเมืองและสังคมได้ไม่เท่ากัน เพราะเขาจะเลือกรับรู้และเลือกสรรเฉพาะสิ่งเร้าที่เหมาะสม และตรงกับความต้องการของตนเท่านั้น
2. ปัจจัยเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล (Personal Factors) มี 5 ประการด้วยกัน คือ พันธุกรรมแรงขับ ความต้องการทางจิตใจและร่างกาย และความเชื่อต่าง ๆ รวมทั้งทัศนคติทางการเมือง

ของแต่ละคน ปัจจัยส่วนบุคคลจึงถือเป็นปัจจัยที่เอื้ออำนวยให้บุคคลเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับที่แตกต่างกันออกไป องค์ประกอบพื้นฐานของบุคคลโดยทั่วไปมักถูกกล่าวถึงถึงภูมิหลังของบุคคลนั้น ๆ เช่น เพศ อายุ สีผิว ศาสนา ระดับการศึกษา อาชีพ และที่อยู่อาศัย ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้นำสิ่งที่เป็นภูมิหลังของนิสิต ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา รายได้ ตำแหน่งหน้าที่การงาน การสังกัดกลุ่ม ซึ่งเป็นตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาว่ามีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือไม่ ดังจะกล่าวต่อไปนี้

เพศ

Campbell and Miller (1954) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 37) พบว่า สาเหตุในความแตกต่างทางเพศเป็นปัจจัยกำหนดพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่แตกต่างกันไปด้วย โดยเพศชายจะมีความรู้สึกในประสิทธิภาพทางการเมืองมากกว่าเพศหญิง อันมีผลทำให้เพศชายเกิดความรู้สึกว่าตนมีคุณสมบัติเพียงพอที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับความสำเร็จของการเมืองได้มากกว่าเพศหญิง

Milbrath and Goel (1977) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 37) พบว่า เพศชายมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าเพศหญิงและยังได้พบอีกว่าในหมู่คนที่มีฐานะต่ำ (Lower Status) อัตราการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ชายและผู้หญิงมีความแตกต่างกันมาก คือผู้ชายมีแนวโน้มเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้หญิง แต่ในหมู่คนที่มีฐานะสูง (Upper Status) อัตราการแตกต่างในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ชายและผู้หญิงมีน้อย อย่างไรก็ตามอัตราความแตกต่างในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของเพศชายและเพศหญิงจะลดลงก็ต่อเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงให้เป็นทันสมัยมากขึ้น ผู้หญิงมีความรู้มากขึ้นมีรายได้มากขึ้นจากการออกไปทำงานนอกบ้าน และมีการขยายตัวของ การเคลื่อนไหวเกี่ยวกับสิทธิสตรี

อายุ

Lane (1959) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 37) พบว่า ผู้ที่มีอายุในวัยรุ่นจะเริ่มเรียนรู้ทางการเมืองและเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองแบบ โอนอ่อนตามแบบกันและผู้ที่ที่มีอายุในวัยกลางคน จะมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสูง เนื่องจากมีความพร้อมในสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมขึ้น ส่วนผู้ที่มีอายุสูงมีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยลงและแยกตัวออกจากสังคม

Milbrath and Goel (1977) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 37) พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลมีมากขึ้นตามอายุที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในบุคคลที่มีอายุระหว่าง 40-50 ปี แต่การมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลจะลดลงเรื่อย ๆ จนเกือบอายุ 60 ปี และยังพบอีกว่ามีปัจจัยแทรกซ้อน 3 ประการ ระหว่างอายุกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชุมชน การมีเวลาสำหรับการเมือง การมีสุขภาพดี โดยอธิบายว่าการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชุมชนนั้น เป็นการพัฒนาทีละเล็กทีละน้อยจากการมีคู่ การมีความรับผิดชอบในการงาน และความ

ต้องการมีครอบครัว ซึ่งพัฒนาการดังกล่าวมีผลให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองได้เริ่มขึ้น และเพิ่มขึ้นทีละเล็กทีละน้อย ตามการเพิ่มของอายุโดยระดับอายุสูงสุดอยู่ระหว่าง 35-40 ปี อย่างไรก็ตาม สำหรับคนหนุ่มสาวที่ยังโสดนั้นมักปลีกตัวออกจากการเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชุมชนของตน และเฉื่อยชาต่อโอกาสในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง แต่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนอกระบบเช่น การประท้วง เดินขบวนและก่อการจลาจล เนื่องจากคนหนุ่มคนสาวมักจะมีเวลาว่างมากและเป็นพวกที่รู้สึกปฏิเสธบรรทัดฐานของชุมชน ทำให้ต้องการปฏิรูประบบ เพื่อให้พวกตนมีโอกาสเข้ามีส่วนร่วมมากขึ้น ส่วนพวกคนแก่และพวกทุพพลภาพก็มักจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองลดน้อยลง

การศึกษา

Almond and Verba (1965) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 38) ได้ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองโดยเปรียบเทียบ 5 ประเทศ คือ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมัน อิตาลี และเม็กซิโก พบว่า ผู้ที่มีการศึกษาสูงจะมีพฤติกรรมการเมืองมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำ

Milbrath and Goel (1977) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 38) พบว่า ผู้ที่มีการศึกษาสูงจะมีแนวโน้มเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูงขึ้นและการศึกษาเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลมากที่สุด เนื่องจากระดับการศึกษาของบุคคลมีความสัมพันธ์กับคุณสมบัติอื่น ๆ ของบุคคลด้วยทั้งในด้านที่เกี่ยวกับทัศนคติ ความเชื่อและปัจจัยสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมอื่น ๆ กล่าวคือ ผู้ที่มีการศึกษาสูงมักมีรายได้สูงมีอาชีพที่มีสถานะสูงได้รับข่าวสารทางการเมืองมากกว่าและรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองมากกว่าด้วย

รายได้

Milbrath and Goel (1977) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 38) ได้ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับระดับรายได้ของบุคคลว่ายังมีรายได้สูงขึ้นเพียงใดบุคคลย่อมมีแนวโน้มที่จะให้ความสนใจและเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น โดยทั่วไปผู้ที่มีรายได้สูงมักเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงและประกอบอาชีพที่ทำรายได้ตอบแทนได้มากจึงมีส่วนทำให้บุคคลดังกล่าวสามารถเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากขึ้น

ตำแหน่งหน้าที่การงาน

Huntington and Nelson (1976) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 39) พบว่า ผู้ประกอบวิชาชีพ เช่น แพทย์ พยาบาล มีแนวโน้มที่จะกระตือรือร้นเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ นักธุรกิจ เสมียนช่างฝีมือ และกรรมกร ตามลำดับ สำหรับพวกกรรมกรมักเป็นพวกที่ไม่อยากเข้ายุ่งเกี่ยวกับการเมืองมากที่สุด เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องเวลาการทำงานที่กำหนดตายตัวไม่สามารถที่จะประชุมกับกลุ่มต่าง ๆ ได้

การสังกัดกลุ่ม

Milbrath and Goel (1977) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 39) ได้ว่าบุคคลที่เป็นสมาชิกของกลุ่มมีแนวโน้มที่จะมีความสนใจทางการเมือง ติดตามข่าวสารทางการเมืองและไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมากกว่าผู้ที่มิได้เป็นสมาชิกกลุ่ม เนื่องจากผู้ที่เป็สมาชิกกลุ่มจะได้รับข่าวสารทางการเมืองจากกลุ่มของตนนอกจากนั้นยังพบว่า ยิ่งบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ก็ยังมีแนวโน้มว่าบุคคลนั้นจะมีส่วนร่วมทางการเมืองขึ้นด้วย

5. แนวคิดเกี่ยวกับการกล่อมเกลาทางการเมือง

ความหมายของการกล่อมเกลาทางการเมืองคำว่า “การกล่อมเกลาทางการเมือง” ได้มีการใช้คำนี้ต่าง ๆ กัน เช่น “การเรียนรู้ทางการเมือง” “การขัดเกลาทางการเมือง” “การอบรมกล่อมเกลาทางการเมือง” “การเรียนรู้ทางการเมือง” “สังคมทางการเมือง” “สังคมประกิตทางการเมือง” ซึ่งคำต่าง ๆ ดังกล่าวนี้ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Political Socialization

Greenstein (1968) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 39) ได้อธิบายความหมายของการกล่อมเกลาทางการเมืองว่ามีสองลักษณะ คือ ความหมายในวงแคบ และความหมายในวงกว้าง ความหมายในวงแคบ คือ การให้ข่าวสารทางด้านการเมือง การปลูกฝังค่านิยมทางด้านการเมือง และการให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติต่าง ๆ ทางด้านการเมืองอย่างมีเจตนาซึ่งกระทำโดยสื่อกลาง (Agents) ที่มีความรับผิดชอบอย่างเป็นทางการในการอบรมสั่งสอน ความหมายในวงกว้าง คือ การเรียนรู้ทั้งหมดเกี่ยวกับการเมืองที่เกิดขึ้นในทุกช่วงของชีวิตมนุษย์ ไม่ว่าจะการเรียนรู้นั้นจะเป็นแบบทางการหรือไม่เป็นทางการ จะมีเจตนาหรือไม่เจตนาก็ตาม Dawson and Prewitt (1969) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 40) ได้สรุปข้อคิดเห็นไว้ว่า การกล่อมเกลาทางการเมืองคือกระบวนการของการพัฒนาซึ่งบุคคลแต่ละคนจะได้มาซึ่งโลกทัศน์ทางการเมือง

Easton and Dennis (1969) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 39) กล่าวว่า การกล่อมเกลาทางการเมือง หมายถึงกระบวนการที่ช่วยให้มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองหรือความโน้มเอียงทางการเมือง ซึ่งได้แก่ ความรู้ ทศนคติ บรรทัดฐาน และค่านิยมต่าง ๆ ทางการเมืองของคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง หรือจากสังคมหนึ่งไปยังอีกสังคมหนึ่ง ถ้าไม่มีกระบวนการถ่ายทอดสิ่งเหล่านี้แล้วจะทำให้สมาชิกใหม่แสวงหาวัฒนธรรมทางการเมืองใหม่อยู่ตลอดเวลา ซึ่งมีผลต่อเสถียรภาพหรือการคงอยู่ของระบบการเมืองนั้น ๆ ดังนั้นการกล่อมเกลาทางการเมืองจึงเป็นการช่วยให้ระบบการเมืองแต่ละระบบปรับตัวดำรงอยู่ต่อไป

Langton (1969) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 39) ให้คำจำกัดความของการกล่อมเกลாதงการเมืองไว้ว่า คือ กระบวนการซึ่งเกิดจากการร่วมกันของโครงสร้างทางทัศนคติ และแบบแผนทางพฤติกรรมของปัจเจกชน ซึ่งกระบวนการเหล่านี้เกิดจากกลุ่มทางสังคมและสังคมที่ปัจเจกชนนั้นอาศัยอยู่

พรศักดิ์ (2531) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 40) ให้ความหมายว่ากระบวนการกล่อมเกลาทงการเมืองคือแบบแผนทัศนคติเรียนรู้หรือสร้างเสริมความโน้มเอียงทงการเมืองของตนขึ้นเป็นตัวตน

จุมพล หนีมพานิช (2533 : 6) ให้ความหมายว่า การเรียนรู้ทงการเมือง หมายถึง กระบวนการที่บุคคลได้มาซึ่งทัศนคติ ความเชื่อ ความรู้สึก ความสำนึก และค่านิยมที่เกี่ยวกับการเมืองระบบการเมืองและส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมืองจากความหมายของการกล่อมเกลาทงการเมืองดังกล่าวมานี้ พอจะสรุปได้ว่าการกล่อมเกลาทงการเมืองหมายถึงกระบวนการให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติต่าง ๆ ทงด้านการเมือง การให้ข่าวสารทงด้านการเมือง และการปลูกฝังค่านิยมทงด้านการเมืองแก่บุคคลในสังคม โดยมีสื่อกลางที่ทำหน้าที่นี้ที่สำคัญ ได้แก่ ครอบครัว สถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อน สื่อมวลชน กลุ่มอาชีพ กลุ่มศาสนา

ทฤษฎีการกล่อมเกลาทงการเมือง

Almond and Verba (1965) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 41) ได้เสนอแนวคิด “จิตวิทยาวัฒนธรรม” (Psychocultural Approach) เป็นแนวทางในการวิเคราะห์กระบวนการอบรมกล่อมเกลาทงการเมืองซึ่งเป็สิ่งที่มีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อกระบวนการกล่อมเกลาทงการเมืองสรุปได้ 4 ประการ คือ

1. ประสบการณ์ในวัยเด็ก โดยเชื่อว่าประสบการณ์ก่อนวัยผู้ใหญ่ (Pre-Adult) เป็นแหล่งที่มาของทัศนคติทงการเมืองแบบแผนอำนาจ และในสภาพการณ์ทงสังคมเมื่อครั้งวัยก่อนผู้ใหญ่มีบทบาทที่เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อเกี่ยวกับรูปแบบของความโน้มเอียงทงการเมือง สถาบันที่มีอิทธิพลต่อประสบการณ์ในวัยเด็กคือสถาบันครอบครัวและโรงเรียน

2. อาชีพการงานและองค์กรต่าง ๆ ที่บุคคลเข้าไปมีส่วน แบบแผนจากสถาบันเหล่านี้ยังมีความใกล้ชิดกับแบบแผนอำนาจของระบบการเมืองเท่าไร แบบแผนอำนาจนั้นจะมีผลอย่างสำคัญต่อแบบแผนพฤติกรรมการเมืองมากยิ่งขึ้น และมากกว่าแบบแผนอำนาจในครอบครัว

3. มาตรฐานของระบบการเมือง มาตรฐานของระบบการเมืองแต่ละสังคมก็จะมีอิทธิพลต่อกระบวนการกล่อมเกลาทงการเมืองของบุคคลในสังคมนั้นด้วย

4. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจตกลง รูปแบบดังกล่าวนี้ Almond และ Verba ได้อาศัยการวิเคราะห์จากผลการวิจัยระหว่างชาติ (5 ชาติคือ สหรัฐอเมริกา เยอรมัน อังกฤษ อิตาลี และ

เม็กซิโก) ปรากฏว่าผู้ตอบคำถามว่าสามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในครอบครัว โรงเรียนหรือ อาชีพการงานมีผลต่อการคาดหวังในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

Dawson และคณะ (1977) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 41) ได้เสนอทฤษฎีการให้ การกล่อมเกลாதงการเมืองไว้ 3 ทฤษฎี สรุปได้ดังนี้

1. ทฤษฎี Psychodynamic เป็นการมองการพัฒนาการของปัจเจกบุคคลโดยเน้นขั้นตอน ของวุฒิภาวะ (Maturation) ของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อ “ผู้นำทาง การเมือง” และ “ผู้มีอำนาจทางการเมืองอื่น ๆ” อย่างไรก็ตาม จะเป็นผลมาจากการถ่ายทอดความรู้สึกที่เคย มีต่อ “บิดา” ฉะนั้นในทฤษฎีนี้จะให้ความสำคัญของครอบครัวต่อการกล่อมเกลாதงการเมืองของ บุคคลในสังคม

2. ทฤษฎี Social-Learning ทฤษฎีนี้มีจุดเน้น “สิ่งเร้า” ซึ่งเป็นสิ่งที่ปัจเจกบุคคลได้รับ จากสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเรา สิ่งเร้าที่สำคัญที่อยู่รอบตัวบุคคลคือ “ข่าวสาร”

3. ทฤษฎี Cognitive-Development เป็นทฤษฎีที่เน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อม กับความสามารถในการปรับตัวของปัจเจกบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งที่อยู่รอบตัวเรา ซึ่งจะขึ้นอยู่กับ ความสามารถของบุคคลในการใช้ความคิดอันสืบเนื่องมาจากพื้นฐานสำคัญคือประสบการณ์ของเรา

สถาบันในกระบวนการกล่อมเกลாதงการเมือง

จุมพล หนิมพานิช (2533 : 17-18) ได้กล่าวว่า การแบ่งสถาบันในกระบวนการกล่อมเกล าทางการเมืองโดยสรุปได้ดังนี้

1. **ครอบครัว** เป็นสถาบันหรือแหล่งของการเรียนรู้และทางการเมืองที่สำคัญเป็น แหล่งวัฒนธรรมทางการเมืองอันสำคัญ ได้แก่ ทักษะคติ ความเชื่อ ตลอดจนค่านิยมที่เกี่ยวกับ การเมืองได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง การที่ครอบครัวได้รับการยอมรับว่าเป็น สถาบันหรือองค์กรที่มีความสำคัญในการเรียนรู้ทางการเมืองแก่เด็กก็เพราะเด็กเมื่อแรกเกิดมา ส่วนใหญ่ ใช้ชีวิตอยู่ในครอบครัว สำหรับวิธีการของครอบครัวในการให้การเรียนรู้ทางการเมืองกับเด็กมีอยู่ หลายวิธี แต่ส่วนใหญ่มักจะเกิดขึ้นอย่างไม่มีการวางแผนที่เป็นระบบ และส่วนใหญ่เป็นไปโดย ไม่ตั้งใจ พรศักดิ์ และสาขทิพย์ (2526) กล่าวว่า ครอบครัวเป็นโครงสร้างที่ทำหน้าที่ในการอบรม กล่อมเกลாதงการเมืองของสังคม เป็นโครงสร้างแรกที่บุคคลจะได้พบ อิทธิพลที่สำคัญของครอบครัว คือการสร้างทัศนคติต่ออำนาจ กล่าวคือ ภายในครอบครัวจะมีลักษณะการตัดสินใจร่วม (Collective Decision) ซึ่งมีลักษณะอำนาจเป็นการใช้อำนาจหน้าที่ (Authoritative) ในทัศนะของเด็กเนื่องจาก การไม่ปฏิบัติตามหรือไม่เชื่อฟังจะนำไปสู่การลงโทษหรือไม่ได้รับสิ่งที่ต้องการ ดังนั้น ประสบการณ์ ของเด็กเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในครอบครัวจะส่งผลต่อความรู้สึกมีความสามารถ

ทางการเมือง (Political Competence) สร้างทักษะเกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์ทางการเมือง และนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองในอนาคต ถ้าเด็กถูกอบรมสั่งสอนให้มีพฤติกรรมแบบยอมรับ เชื้อฟังก็อาจทำให้เด็กนั้นมีพฤติกรรมทางการเมืองเป็นแบบนั้นในอนาคต นักวิชาการบางคนเห็นว่า ในครอบครัวที่มีการพูดคุยถกเถียงปัญหาทางการเมืองจะมีความผูกพันกับหน้าที่ทางการเมือง

2. สถาบันการศึกษา

2.1 โรงเรียน กล่าวได้ว่าเป็นสถาบันหรือตัวแทนที่มีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ทางการเมืองของนักเรียน ทั้งนี้เพราะในสังคมสมัยใหม่การเรียนรู้ทางการเมืองมักจะเกิดขึ้นในชั้นเรียน โดยผ่าน

2.1.1 หลักสูตรที่ต่างยอมรับกันว่าเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญเครื่องมือหนึ่งในการให้การเรียนรู้ทางการเมืองกับนักเรียน โดยเฉพาะหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาและหลักสูตรหน้าที่พลเมือง ทั้งนี้เพราะหลักสูตรเหล่านี้ ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างนักเรียนให้มีคุณสมบัติเป็นพลเมืองของชาติ

2.1.2 กิจกรรมเกี่ยวกับพิธีการในชั้นเรียน (Class-Room Ritual Life) การเรียนรู้ทางการเมืองของเด็กนอกจากจะเรียนรู้ในโรงเรียนโดยผ่านหลักสูตรแล้ว เด็กอาจจะเรียนรู้ทางการเมืองจากกิจกรรมที่เกี่ยวกับพิธีการในชั้นเรียนได้อีก เช่น การเคารพธงชาติ การร้องเพลงชาติ เป็นต้น ซึ่งลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้มีส่วนปลูกฝังความรู้สึกรักชาติให้เกิดขึ้นในตัวเด็ก

2.1.3 ครู กล่าวได้ว่า เป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทางการเมืองของเด็ก เพราะ *ประการที่หนึ่ง* สำหรับเด็กแล้วครูคือสัญลักษณ์ของอำนาจ หน้าที่ที่เด็กส่วนใหญ่จะต้องเข้ามาเกี่ยวข้อง มาให้เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับอิทธิพลทางการเมืองในรูปของตัวบุคคลที่ใช้อำนาจครั้งแรก แม้อาจจะยังไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ทางการเมือง อำนาจทางการเมืองที่เป็นนามธรรมและมีลักษณะร่วม เช่น โครงสร้างของรัฐบาลอย่างสมบูรณ์เท่าใดนัก *ประการที่สอง* ครูในฐานะผู้สอน ถ้าครูมีวิธีการสอนวิธีการถ่ายทอดที่ดี นอกจากจะทำให้เด็กมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองที่ถูกต้องแล้ว ยังอาจทำให้เด็กมีความกระตือรือร้นอีกด้วย แต่ถ้าหากวิธีการสอน วิธีการถ่ายทอดของครูไม่ดี ไม่มีความเหมาะสมแน่นอนนอกจากจะทำให้เด็กขาดความกระตือรือร้น เกิดความเฉื่อยชาทางการเมืองแล้ว ยังอาจทำให้เด็กมีความรู้ความเข้าใจการเมืองที่ไม่ถูกต้องอีกด้วย *ประการที่สาม* ความรู้ความสามารถของครูผู้สอน ถ้าครูผู้สอนเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการเมืองเป็นอย่างดี มีความสามารถในการสอนอย่างมีประสิทธิภาพโดยการพยายามปรับปรุงตนเองให้ทันเหตุการณ์ ตลอดจนมีการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ เป็นที่ยอมรับว่าครูผู้สอนคุณลักษณะดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทางการเมืองของเด็ก

2.2 สถาบันระดับอุดมศึกษาได้แก่วิทยาลัย โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยกล่าวได้ว่าเป็นสถาบันหรือตัวแทนให้การเรียนรู้ทางการเมืองที่สำคัญของนิสิตนักศึกษา โดยทั่วไปมักจะเป็นแหล่งที่เปลี่ยนแปลงลักษณะที่นิ่งเฉยทางการเมือง การไม่แสดงออกทางการเมือง ความไม่สนใจที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองให้ความสนใจอยากแสดงออกทางการเมือง

3. กลุ่มเพื่อน (Peer Group) เป็นกลุ่มปฐมภูมิ ประกอบด้วยบุคคลที่มีอายุและฐานะทางสังคมทัดเทียมกัน โดยทั่วไปมีความสำคัญในการให้การเรียนรู้ทางสังคมและการปรับตัวของบุคคลในสังคม ในกรณีของการให้การเรียนรู้ทางการเมืองเป็นที่ยอมรับกันว่ากลุ่มเพื่อนมิได้ มีบทบาทยิ่งหย่อนไปกว่าครอบครัวและโรงเรียน โดยเฉพาะในช่วงที่เด็กอยู่ในวัยรุ่นและวัยที่เป็นผู้ใหญ่ดังปรากฏในผลการวิจัยของ Massialas ที่พบว่า นอกจากครอบครัวและสถาบันการศึกษาได้แก่ โรงเรียนจะมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ทางการเมืองแก่เด็กแล้ว กลุ่มเพื่อนก็มีอิทธิพลในเรื่องนี้อยู่มาก ในแง่ของการต่อสู้เด็กวัยรุ่นมักจะต่อสู้ตามความเชื่อของกลุ่ม นอกจากนี้พวกนี้มักจะมีความเชื่อทางสังคมและการเมืองไปในทางที่ดี ความแตกต่างในบทบาทระหว่างกลุ่มเพื่อนและครอบครัวคงจะอยู่ที่ขณะที่ครอบครัวช่วยสร้างการรับรู้ การเลียนแบบ ความจงรักภักดีทางการเมืองให้กับเด็ก ๆ ในช่วงระยะเริ่มต้นของชีวิต กลุ่มเพื่อนจะช่วยในช่วงเข้าสู่วัยรุ่นได้โดยการให้การเรียนรู้ทางการเมืองในระดับที่สูงขึ้นจนกระทั่งเด็กสามารถเข้าใจและปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในโลกแห่งการเมืองได้

4. กลุ่มอาชีพ ถือกันว่ามีความสำคัญในการให้การเรียนรู้ทางสังคมและทางการเมืองให้แก่บุคคล ในกรณีของการให้การเรียนรู้ทางสังคมเมื่อบุคคลได้รับการเตรียมพร้อมที่จะประกอบอาชีพของตนเองจะพบว่า ในแต่ละกลุ่มอาชีพจะมีวิธีการโดยเฉพาะของตน ซึ่งอาจจะไม่เข้ากับกลุ่มอาชีพอื่นในกรณีของการเรียนรู้ทางการเมือง เช่น กลุ่มชาวนา กลุ่มเกษตรกร นอกจากจะช่วยให้สมาชิกใหม่ของกลุ่มได้เรียนรู้ทางสังคมคือระเบียบวิธีการของกลุ่ม การอยู่ร่วมกันควรให้ความช่วยเหลือกันและกัน ในบางกรณียังได้ช่วยสมาชิกของกลุ่มได้เรียนรู้หรือมีทัศนคติทางการเมืองอีกด้วย เพราะในหลายกรณีการที่กลุ่มดังกล่าวจะได้มาซึ่งความต้องการหรือผลประโยชน์จะต้องมีการเคลื่อนไหวชุมนุมประท้วง ในกรณีดังกล่าวสมาชิกของกลุ่มบุคคลจะมีการเรียนรู้วิธีการเคลื่อนไหวชุมนุมวิธีการใช้อำนาจต่อรองกับนายจ้าง เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือแม้กระทั่งกับรัฐบาล ในแง่นี้จะเห็นได้ว่ากลุ่ม (อาชีพ) มีส่วนช่วยให้สมาชิกของกลุ่มได้การเรียนรู้ทางการเมือง

5. สื่อมวลชน (Mass Media) สื่อมวลชนหมายถึงสื่อหรือช่องทางของการสื่อสารมวลชนซึ่งได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ หนังสือ นิตยสาร โดยทั่วไปมีหน้าที่สำคัญดังนี้คือ หน้าที่เสนอข่าวสาร เสนอความเห็น บริการศึกษา และทำหน้าที่ทางด้านบันเทิง ซึ่งหน้าที่เหล่านี้ โดยเฉพาะหน้าที่เสนอข่าวและเสนอความเห็นมีผลต่อทัศนคติความโน้มเอียงทางการเมืองของบุคคล

เพราะข่าวที่เสนอทุกวันส่วนหนึ่งเป็นข่าวที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเหตุการณ์ทางการเมืองที่สื่อมวลชนได้ถ่ายทอดจากรัฐบาลมาสู่ประชาชน

6. สถาบันการเมือง (Political Institution) ได้แก่พรรคการเมืองกลุ่มผลประโยชน์ นอกจากทำหน้าที่ในการเป็นตัวแทนประชาชน เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรของรัฐบาล สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในประเทศแล้วยังมีส่วนในการทำหน้าที่ในการเรียนรู้ทางการเมืองมักจะกระทำโดยผ่านการให้ข่าวสารทางหนังสือพิมพ์ การประชุมปรึกษาหารือ การติดต่อเป็นส่วนตัว รวมทั้งการดำเนินงานของพรรคในท้องถิ่น ซึ่งถ้าหากกระทำอย่างกระตือรือร้นจะมีส่วนทำให้ประชาชนเกิดความสนใจในเมืองได้ อาจกล่าวสรุปได้ว่า สถาบันสำคัญที่มีผลต่อการกลมกลืนทางการเมืองของนิสิตคือครอบครัว สถาบันการศึกษา และกลุ่มเพื่อน เนื่องจากทั้งสามสถาบันที่กล่าวมานี้ล้วนมีความใกล้ชิด

6. แนวคิด การเลือกตั้ง

ความหมายของการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะการเลือกตั้งเป็นการแสดงออกซึ่งเจตนารมณ์ของประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศ ในอันที่จะมอบความไว้วางใจในตัวแทนตน การออกเสียงเลือกตั้งเป็นสิทธิขั้นมูลฐานของมนุษย์ โดยเฉพาะสังคมประชาธิปไตย ทั้งนี้พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายของการเลือกตั้งไว้ว่า หมายถึง การเลือกบุคคลเพื่อเป็นตัวแทนตน กรณีต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล เป็นต้น การเลือกตั้งมีความหมายจำแนกออกเป็นสองประการกล่าว คือ การเลือกตั้งในแง่กฎหมายการเลือกตั้งในแง่ของปรัชญา โดยในส่วนแรก การเลือกตั้งในแง่กฎหมายนั้น เป็นการพิจารณากฎหมายลงคะแนนเลือกตั้งโดยทั่วไปจะมีสภาพอยู่สามประการ คือ

1. การเลือกตั้งที่เป็นสิทธิ ในแง่นี้การเลือกตั้งถือเป็นสิทธิที่มีความสำคัญประการหนึ่ง ที่รัฐต้องให้ความคุ้มครอง
2. การเลือกตั้งในฐานะที่เป็นอภิสิทธิ์ เป็นการที่ผู้ลงคะแนนมีความเป็นอิสระที่จะเลือกกระทำกรอย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้ ที่ได้รับการยอมรับของกฎหมาย ปราศจากการแทรกแซงหรือเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น
3. การเลือกตั้งในฐานะที่เป็นหน้าที่ หมายถึง การที่บุคคลจำเป็นต้องกระทำหรืองดเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่มีสภาพเป็นหน้าที่จึงเป็นไปโดยกฎหมาย

ได้ระบุหรือบังคับให้ผู้ออกเสียงลงคะแนนไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง โดยถือเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งที่ต้องกระทำในส่วนที่สอง การเลือกตั้งในแง่ปรัชญา แบ่งออกเป็น 3 ประการ

ประการที่ 1 การลงคะแนนเลือกตั้งมีสภาพเป็นสิทธิตามธรรมชาติ กล่าวคือ เป็นสิทธิที่เกิดมากับบุคคลในฐานะที่เป็นหน่วยงานหนึ่งของรัฐ ทั้งนี้เพราะบุคคลย่อมเสมอภาคกัน อันเป็นลักษณะตามธรรมชาติปกติของมนุษย์ ซึ่งหากบุคคลใดเป็นผู้บรรลุนิติภาวะมีความเป็นผู้ใหญ่ และไม่มีลักษณะต้องห้ามจะมีสิทธิ์ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

ประการที่ 2 การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่มีสภาพเป็นการกิจสาธารณะ กล่าวคือ ความก้าวหน้าของสังคมย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษาปฏิบัติงานของบุคคลให้เป็นไปตามหน้าที่อย่างชาญฉลาด เมื่อเป็นดังนี้ การให้สิทธิ์ลงคะแนนเลือกตั้งจึงจำกัดเฉพาะแก่บุคคลที่เหมาะสมและสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ด้วยดีเท่านั้น

ประการที่ 3 การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมีสภาพเป็นสิทธิ์คัดค้านการกระทำ กล่าวคือผู้ออกเสียงลงคะแนนที่คัดค้านการกระทำหรือนโยบายของรัฐ การลงคะแนนให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่สนับสนุนรัฐบาลหรือร่วมรัฐบาลพรรครัฐบาลหรือพรรคร่วมรัฐบาล

คุณค่าของการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งได้รับการกล่าวถึงว่าเป็นวิธีการที่อาจมีข้อเสียน้อยที่สุดในการที่จะให้คนส่วนใหญ่ได้มีส่วนร่วมหรือมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศในระบอบประชาธิปไตยที่ถือว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน โดยกาเลือกตั้งเป็นกระบวนการสรรหาผู้ปกครองหรือรัฐบาลโดยสันติวิธีที่มีคุณค่าใน 2 ประการ ดังนี้

ประการที่ 1 การเลือกตั้งเป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับอำนาจรัฐบาล หรือผู้ปกครองที่มาจากกาเลือกตั้ง เนื่องจากการเลือกตั้งเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการให้ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งได้มีโอกาสคัดเลือกว่าตนไปเป็นรัฐบาลบริหารประเทศ และเมื่อรัฐบาลบริหารประเทศโดยผ่านการเลือกตั้งเป็นการแสดงเจตจำนงในการปกครองประชาชนแล้ว นโยบายสาธารณะซึ่งพิจารณาได้ง่าย ๆ ว่าเป็นสิ่งรัฐบาลเลือกที่จะทำหรือไม่ทำผู้ใช้อำนาจการเมืองการปกครองซึ่งได้รับอานัติจากประชาชนย่อมสามารถกระทำการต่าง ๆ ในนามประชาชนได้อย่างเต็มที่เพราะได้รับอำนาจโดยความยินยอมจากประชาชนนั่นเอง

ประการที่ 2 การเลือกตั้งเป็นกลไกการสืบอำนาจโดยสันติ การเลือกตั้งแต่ละครั้งอาจทำให้มีการเปลี่ยนแปลงนายกรัฐมนตรี หรือเปลี่ยนกลุ่มการเมืองที่เข้าทำหน้าที่เป็นรัฐบาลแต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการเลือกตั้งย่อมเป็นการเปลี่ยนแปลงตามครรลองและกระบวนการที่รัฐธรรมนูญกำหนด

หลักเกณฑ์พื้นฐานของการเลือกตั้ง

หลักเกณฑ์พื้นฐานของการเลือกตั้ง สามารถจำแนกได้ดังต่อไปนี้

1. หลักความอิสระแห่งการเลือกตั้ง หมายถึง การจัดการดำเนินงานเลือกตั้งต้องให้เกิดอิสระเสรีแก่ผู้มีสิทธิออกเสียงในการเลือกตั้งอย่างเต็มที่ กล่าวคือ ทุกคนย่อมใช้สิทธิของตนได้อย่างอิสระปราศจากการบังคับความกดดันทางจิตใจหวังการกระทำใด ๆ รวมทั้งการหาทางป้องกันมิให้มีการกระทำดังกล่าว อันจะเป็นผลต่อการตัดสินใจออกเสียงเลือกตั้งและเป็นผลให้การเลือกตั้งบิดเบือนไปจากเจตจำนงที่แท้จริงของผู้ออกเสียงเลือกตั้งและยังรวมไปถึงความเป็นอิสระการไม่ไปออกเสียงเลือกตั้งด้วย ซึ่งหมายความว่าหากผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งไม่ประสงค์จะไปใช้สิทธิของตน รัฐบาลก็ไม่สามารถนำมาตราการใด ๆ มาบังคับให้ต้องไปเลือกตั้งได้ หลักความเป็นอิสระของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ในบางประเทศยังครอบคลุมไปถึงการเตรียมการเลือกตั้ง โดยเฉพาะการหาเสียงการเลือกตั้ง

2. การเลือกตั้งตามกำหนดระยะเวลา หมายถึงการเลือกตั้งกำหนดให้มีเวลาที่แน่นอน เช่น กำหนดการเลือกตั้งให้มีการเลือกตั้งโดยปกติ 4 ปีหรือ 6 ปี ด้วยเหตุที่ต้องการให้ผู้ใช้อำนาจทางการเมืองที่ได้รับมอบหมายจากประชาชนมีความรับผิดชอบมากขึ้นลดอำนาจการผูกขาดและเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นได้มีโอกาสเข้าสู่การใช้อำนาจการเมืองเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

3. หลักการเลือกตั้งอย่างแท้จริงหรือการเลือกตั้งที่ยุติธรรม กล่าวคือ รัฐบาลมีหน้าที่สำคัญที่จะต้องดำเนินการให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยบริสุทธิ์ตามกฎหมายและเป็นการสะท้อนการแสดงออกซึ่งเจตจำนงที่แท้จริงของประชาชน ด้วยเหตุดังกล่าวจึงต้องจัดให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการดำเนินการเลือกตั้งของตนให้ได้มากที่สุด รวมทั้งเปิดโอกาสให้มีการคัดค้านการเลือกตั้งได้เมื่อเห็นว่าการเลือกตั้งไม่เป็นไปโดยบริสุทธิ์

4. หลักการออกเสียงทั่วไป เป็นการเปิดโอกาสให้มีการเลือกตั้งอย่างทั่วถึงโดยไม่มี การกีดกันหรือจำกัดสิทธิของบุคคลหนึ่งบุคคลใดเป็นพิเศษ โดยอาศัยข้อพิจารณาทางการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคม เพื่อนำมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินบุคคลหนึ่งบุคคลใดว่ามีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งหรือไม่ เว้นแต่บุคคลที่มีข้อจำกัดอันเป็นที่ยอมรับทั่วไปหรือเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายเฉพาะที่กำหนดไว้ เช่น บุคคลที่จิตบกพร่อง ผู้ต้องขัง เป็นต้น

5. หลักการเลือกตั้งอย่างเสมอภาค เป็นหลักเกณฑ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งซึ่งยอมรับในคุณค่าความเท่าเทียมกันของมนุษย์ หลักการนี้มีสาระสำคัญอยู่ที่ บุคคลมีความเสมอภาคกันที่จะได้รับความคุ้มครองได้รับการปฏิบัติจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน มิใช่เลือกปฏิบัติเพราะเหตุความแตกต่างเรื่องแหล่งกำเนิด เพศ การนับถือศาสนา เป็นต้น หลักการเลือกตั้งอย่างเสมอภาคนั้น เป็นหลักการขั้นพื้นฐานของการเลือกตั้งที่มีความสำคัญในทางปฏิบัติมากที่สุด โดยมีวัตถุประสงค์สอดคล้องกับ

หลักทั่วไปของการเลือกตั้งและทำให้การเลือกตั้งมีความสมบูรณ์มากขึ้นในแง่ของการทำให้คะแนนเสียงแต่ละคะแนนของผู้มีสิทธิออกเสียงได้มีโอกาสส่งผลในการเลือกตั้งอย่างเต็มที่ซึ่งหมายความว่า บุคคลที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งมีสิทธิคนละหนึ่งเสียงทุกคะแนนมีน้ำหนักเท่ากัน หลักการนี้เป็นสาระสำคัญหนึ่งของการเลือกตั้งในระบบประชาธิปไตย และเป็นตัวค้ำประกันหลักความเป็นเสรีของการเลือกตั้ง เนื่องเพราะการเลือกตั้งเป็นในทางลับแล้ว การเลือกตั้งก็จะไม่อาจเป็นไปได้ในเชิงหลักการ

ความหมายของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2543 ต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

1. มีสัญชาติไทย ถ้าแปลงสัญชาติต้องได้สัญชาติไทยมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี
2. มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี บริบูรณ์ ในวันที่ 1 มกราคม ของปีที่มีการเลือกตั้ง
3. มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งมาแล้วไม่น้อยกว่า 90 วัน นับถึงวันเลือกตั้ง

และไม่มีลักษณะต้องห้ามดังนี้

- 3.1 วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ
- 3.2 เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช
- 3.3 ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาล หรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายอยู่ในระหว่าง

ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

ในกรณีที่ผู้มีสิทธิแต่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และมีได้แจ้งเหตุ การไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งให้ผู้นั้น เสียสิทธิ ดังต่อไปนี้

1. สิทธิยื่นคำร้องคัดค้านการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่น
2. สิทธิร้องคัดค้านการเลือกกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่
3. สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่น
4. สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่
5. สิทธิเข้าชื่อร้องขอ เพื่อให้รัฐสภา พิจารณากฎหมาย ตามกฎหมายว่าด้วย การเข้าชื่อเสนอกฎหมาย

6. สิทธิเข้าชื่อร้องขอ ให้สภาท้องถิ่นพิจารณาออกข้อบัญญัติท้องถิ่น ตามกฎหมายว่าด้วยการ

7. สิทธิเข้าชื่อร้องขอ เพื่อให้วุฒิสภามีมติถอดถอนบุคคล ตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

8. สิทธิเข้าชื่อร้องขอ ให้ถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น ตามกฎหมายว่าด้วยการลงคะแนนเสียงเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น โดยการเสียสิทธิ มีกำหนดเวลาตั้งแต่วันเลือกตั้งครั้งที่ผู้นั้นไม่ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง จนถึงวันเลือกตั้งครั้งที่ผู้นั้นไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง วิชา ชินบุตร (2550 1-10)

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองกับความคิดทางการเมือง

จากการรวบรวมผลงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

ชัยวัฒน์ รัฐขจร (2522 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความเข้าใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนศึกษาเฉพาะกรณีประชาชนอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษา พบว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยค่อนข้างต่ำ ประชาชนมีความกระตือรือร้นในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองและการปกครองค่อนข้างต่ำ เพศมีอิทธิพลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยและความกระตือรือร้นในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยพบว่า เพศชายมากกว่าเพศหญิง ระดับการศึกษามีอิทธิพลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย และความกระตือรือร้นในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองและการปกครอง ผู้ที่มีระดับการศึกษายิ่งสูงขึ้นจะมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองและมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำ

มานะศรี ยงเจริญ (2522) อ่างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 48) ทำการศึกษาวิจัยการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาไทยโดยศึกษาจากนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ชั้นปีที่ 3 และปีที่ 4 ประจำปีการศึกษา พ.ศ. 2519-2520 เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านสถานภาพทางสังคมความรู้และทัศนคติทางการเมืองกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งจำแนกเป็น 5 กลุ่ม ของกิจกรรม ได้แก่ การประท้วง การมีบทบาทในชุมชน การรณรงค์หาเสียง และทำรายงานให้พรรค การสื่อข่าวสารทางการเมือง และการลงคะแนนเสียง ผลการศึกษาวินิจฉัย สรุปได้ว่า

- 1) นักศึกษาชายเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่านักศึกษาหญิงในทุกกิจกรรม

2) นักศึกษาที่มีอายุมากจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่ากลุ่มที่มีอายุน้อยในกิจกรรม การประท้วงและการลงคะแนนเสียง

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2523 อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 48) ได้ทำการวิจัยเรื่องข่าวสารทางการเมืองของคนไทย ซึ่งมีผลการศึกษาที่สำคัญพอสรุปได้ดังนี้

1. ตัวแปรที่มีอิทธิพลในการกำหนดความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในความรู้อาสาทางการเมืองของคนไทย ได้แก่ เพศ การศึกษา และรายได้
2. ตัวแปรที่นำมาทดสอบและพบว่าไม่มีอิทธิพลต่อระดับการมีข่าวสารทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ระดับอายุ และภูมิภาคที่อยู่อาศัย
3. โดยเฉลี่ยคนไทยรับข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชนคือ วิทยุและโทรทัศน์มากกว่าแหล่งข่าวสารทางการเมืองอื่น ๆ
4. สำหรับผู้ที่มีข่าวสารทางการเมืองสูง จะเปิดรับข่าวสารทางการเมืองจากแหล่งข่าวสารต่าง ๆ

ไกรวรุจ จิระบุตร (2523) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 48) ศึกษาทัศนคติทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาไทย พบว่า

- 1) นิสิตชายมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมากกว่านิสิตหญิง และมีทัศนคติอำนาจนิยมน้อยกว่านิสิตหญิง
- 2) ในเรื่องระดับการศึกษานั้นยังมีการศึกษาในชั้นปีที่สูงขึ้น นิสิตจะมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและอำนาจนิยมลดลง
- 3) นิสิตที่เรียนทางด้านสังคมศาสตร์จะมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมีความสำนึกในหน้าที่พลเมือง มีความเชื่อมั่นในตัวเองมีความกระตือรือร้นเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าพวกเรียนทางด้านวิทยาศาสตร์ นอกจากนั้นนิสิตที่เรียนทางด้านสังคมศาสตร์มีทัศนคติทางการเมืองแบบอำนาจนิยมน้อยกว่านิสิตที่เรียนทางด้านวิทยาศาสตร์

ถม ทรัพย์เจริญ (2523 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนไทย ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร ผลการศึกษา พบว่า เพศชาย ผู้ที่มีรายได้สูง ผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่ม ผู้ที่ติดตามข่าวสารโดยเฉพาะจากวิทยุและหนังสือพิมพ์สูง จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูงและพบอีกว่าผู้ที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นสูง จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับชาติสูงด้วย การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไม่ได้มีเหตุ จูงใจมาจากการชักชวนของผู้อื่น สำหรับการศึกษาวินิจฉัยเรื่องการรับรู้ข่าวสารของคนไทย

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และสายทิพย์ สุกดีพันธ์ (2526 : 71-79) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การรับรู้ข่าวสารของคนไทย พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้ข่าวสารทางการเมือง ได้แก่ ระดับ การศึกษา รายได้ และอายุ โดยระดับการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับความสนใจ ข่าวสารทางการเมืองสูงสุดจากสื่อต่าง ๆ ทั้งการฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์อ่านหนังสือพิมพ์ รวมทั้งการ สนทนาในประเด็นปัญหาทางการเมือง ผู้ที่มีรายได้สูงจะติดตามข่าวสารทางการเมืองในความถี่ที่สูง กว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำ ส่วนผู้ที่มีอายุอยู่ในช่วงระหว่าง 26-30 ปี และ 31-40 ปี เป็นกลุ่มที่มีความสนใจ ข่าวสารทางการเมืองสูงกว่าวัยอื่น ๆ

จัญ จงสวัสดิ์ (2533) อ่างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 49) ได้ศึกษาเรื่อง แบบแผนการ มีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นรูปแบบสุขาภิบาล : ศึกษาเปรียบเทียบ ระหว่างประชาชนในเขตสุขาภิบาลที่ประธานกรรมการสุขาภิบาลมาจากการเลือกตั้งและประธาน กรรมการโดยตำแหน่ง พบว่า

1. เพศ ผู้ชายมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้หญิง
2. อายุ ผู้มีอายุสูงกว่าระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าผู้ที่มีอายุต่ำกว่า
3. การศึกษา ผู้ที่มีการศึกษาระดับปานกลาง มีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่า ผู้ที่มีการศึกษาระดับต่ำ และเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในอัตราสูงกว่า ปัจจัยอื่น ๆ
4. รายได้ ผู้ที่มีรายได้สูงมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำ และ ปานกลาง และเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นอันดับสองรองจาก ปัจจัยด้านการศึกษา

เกรียงไกร จงเจริญ (2535 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ผู้นำกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ของชุมชนศึกษากรณีเขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษา พบว่า ผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่ ได้รับการยอมรับจากประชาชนในชุมชน และมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ของบุคคลในชุมชน โดยที่ผู้นำชุมชนเป็นบุคคลที่ชุมชนให้ความเชื่อใจและมอบความไว้วางใจให้ เป็นตัวแทนของชุมชนในการที่จะมีสิทธิมีเสียงในเรื่องต่าง ๆ และเป็นผู้ที่จูงใจให้บุคคลในชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเพื่อส่วนรวม รวมทั้งได้เป็นผู้มีส่วนในการชักจูงโน้มน้าวให้บุคคล ในชุมชนไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ตนเองเห็นว่าเหมาะสมอีกด้วย ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า การยอมรับในตัวผู้นำ และการตัดสินใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะรวมอยู่ที่ผู้นำ ชุมชนเป็นสำคัญ

จิตกานต์ ธนาโอพาร (2537) อ่างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 50) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องการสื่อสารกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัย : ศึกษาเฉพาะกรณี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์พบว่า นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่มีการสื่อสารทางการเมืองอยู่ในระดับที่ไม่สูงนัก เนื่องจากความสนใจที่จะเปิดรับข่าวสารการเมืองนั้นมีค่อนข้างน้อย ในส่วนของผลการศึกษาก็เกี่ยวกับการใช้การสื่อสารของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยนั้น ได้พบว่าการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนนั้นสื่อมวลชนที่เป็นแหล่งข่าวสารที่สำคัญที่นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่เปิดรับข่าวสารเป็นประจำ คือ โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ ในขณะที่การเปิดรับข่าวสารจากวิทยุและนิตยสารนั้น นิสิตนักศึกษา ส่วนใหญ่มีการเปิดรับเป็นครั้งคราวเท่านั้น ส่วนการเปิดรับข่าวสารการเมืองนั้น พบว่า นิสิตนักศึกษา ส่วนใหญ่ติดตามข่าวสารการเมืองจากสื่อโทรทัศน์ในระดับค่อนข้างสูง ส่วนการติดตามข่าวสารการเมืองจากสื่อหนังสือพิมพ์ และสื่อวิทยุขึ้นอยู่กับระดับปานกลาง และความสนใจในการติดตามอ่านบทความการเมืองในหนังสือพิมพ์นั้นอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย

เนตรนภา นาสล (2538) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 50) ได้ทำการศึกษาเรื่องทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย : ศึกษาเฉพาะกรณีนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งผลการวิจัย พบว่า นิสิตส่วนใหญ่มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับปานกลาง ความแตกต่างในเรื่องเพศ อายุภูมิถิ่นกำเนิด และฐานะทางครอบครัว ไม่ก่อให้เกิดความแตกต่างกันของทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย แต่ความแตกต่างในเรื่องชั้นปีที่ศึกษา สาขาวิชาที่ศึกษา ความสนใจข่าวสารการเมือง และการเข้าร่วมกิจกรรม ก่อให้เกิดความแตกต่างในทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (2538) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 51) ได้ศึกษาเรื่อง ทัศนคติทางการเมืองของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้เยาวชนกลุ่ม 1 - 18 ปี ผลการศึกษา พบว่าเยาวชนส่วนใหญ่มีความสนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสนใจเลือกตั้งบุคคลมากกว่าเลือกพรรคการเมือง เยาวชนส่วนใหญ่มีความเห็นว่านักการเมืองไม่ค่อยน่าศรัทธาในด้านปัจจัยภูมิหลังกับทัศนคติทางการเมือง พบว่า ปัจจัยเกี่ยวกับเพศ รายได้ ไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องทัศนคติทางการเมืองแต่เยาวชนที่เคยเรียนเกี่ยวกับประชาธิปไตยจะมีทัศนคติแตกต่างจากผู้ที่ไม่เคยเรียนในด้านความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยความสนใจทางการเมืองของเยาวชนกับระดับทัศนคติ พบว่าเยาวชนมีระดับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติโดยที่เยาวชนที่ติดตามข่าวสารทางการเมืองเป็นประจำจะมากกว่า และเยาวชนที่ติดตามน้อยจะน้อยกว่า และเยาวชนที่มีความสนใจแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองภายในครอบครัวมากจะมากกว่า และเยาวชนที่มีความสนใจแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองภายในครอบครัวน้อยจะน้อยกว่า และเยาวชนที่มีระดับความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยสูงจะสูงกว่า และเยาวชนที่มีระดับความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยน้อยจะน้อยกว่า

จิราพร บุญพร (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย : ศึกษาเฉพาะกรณีครูประถมศึกษา อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการศึกษา พบว่า ครูประถมศึกษาอำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ มีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในระดับปานกลาง ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของครูประถมศึกษา อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับเงินเดือน ระดับตำแหน่งระยะเวลาในการปฏิบัติงาน การเข้าร่วมกิจกรรมเป็นสมาชิกในกลุ่มทางสังคม ความสนใจรับรู้ข่าวสารด้านการเมือง และความสำนึกทางการเมือง ส่วนระดับการศึกษาไม่ใช่ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

จิราชาติ นาคสวัสดิ์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณีนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยศึกษาจากนักศึกษาที่กำลังศึกษาและลงทะเบียนในปีการศึกษา 2539 จำนวน 120 คน พบว่า

1. ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย พบว่า นักศึกษาที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมากและ นักศึกษาที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยน้อย

2. ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา พบว่า นักศึกษามีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับต่ำ แยกประเมินองค์ประกอบแต่ละด้าน ปรากฏว่า โดยเฉลี่ยนักศึกษามีส่วนร่วมทางการเมืองในด้านการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการติดตามสถานการณ์ทางการเมือง การวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล และการชุมนุมเคลื่อนไหวกิจกรรมทางการเมืองอยู่ในระดับต่ำ

3. ปัจจัยที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา พบว่า ปัจจัยด้านเพศมีความสัมพันธ์ต่อระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา โดยนักศึกษาเพศชายมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่านักศึกษาเพศหญิง สำหรับปัจจัยด้านอายุ ชั้นปีการศึกษา ภูมิลำเนา การเป็นสมาชิกกลุ่ม/ชมรมต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัย อาชีพของบิดา - มารดา รายได้ของบิดา - มารดา ความสนใจข่าวสารทางการเมือง และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ไม่มีความสัมพันธ์ต่อระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา

ชไมพร เหล่าพงศ์เจริญ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของข้าราชการครู ศึกษากรณีโรงเรียนกัทรลักษณ์วิทยา จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งใช้สุ่มตัวอย่างจากข้าราชการครูในโรงเรียนกัทรลักษณ์วิทยา จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 105 คน ในปีการศึกษา 2539 พบว่า ข้าราชการครูโรงเรียนกัทรลักษณ์วิทยา จังหวัดศรีสะเกษ มีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับปานกลาง หากพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ความสนใจติดตามข่าวสารทางการเมือง ข้าราชการครูมีส่วนร่วมในระดับสูง การสนทนาและการสนับสนุนในทางการเมือง การติดตามการหาเสียงของ

นักการเมืองมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง การติดต่อแสดงความคิดเห็นทางการเมือง มีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่ำ นอกจากนี้ยังพบว่า เพศ อายุ อยุราชการ รายได้ต่อเดือน การไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัดและการไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งผู้แทนครูในคณะกรรมการต่าง ๆ ที่ต่างกัน จะมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน ส่วนระดับการศึกษาและการมีความรู้ความเข้าใจในทางการเมืองที่แตกต่างกันจะมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ไม่แตกต่างกัน

วัชรี คำนกุล (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนอายุ 18 - 20 ปี ศึกษากรณีอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นเยาวชนทั้งชายและหญิง อายุ 18 - 20 ปี ศึกษากรณีอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 220 คน พบว่า เยาวชนส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับค่อนข้างต่ำ โดยกิจกรรมที่มีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง รองลงมา ได้แก่ การติดตามข่าวสารทางการเมืองจากสื่อต่าง ๆ และกิจกรรมที่มีส่วนร่วมน้อยที่สุด ได้แก่ การช่วยเหลือผู้สมัครรับเลือกตั้ง (ทางอ้อม) เช่น ใช้บ้านเป็นที่ชุมนุมหัวคะแนนจัดเลี้ยงอาหาร ใช้บ้านเป็นที่หาเสียง เป็นต้น ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชน ได้แก่ ความสนใจข่าวสารทางการเมืองความรู้สึกรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมือง และความแตกต่างของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชน ได้แก่ การยอมรับค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและการยอมรับค่านิยมของสังคมไทยในเรื่องระบบอุปถัมภ์พรรคพวกและเครือญาติ

ฐิติญาธร ผ่องพันธ์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีไทยในเขตบางเขน โดยศึกษาจากสตรีที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเขตบางเขน จำนวน 398 คน พบว่า สตรีที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเขตบางเขนมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่ำ ทั้งในด้านการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของพรรคการเมือง การร่วมกิจกรรมของชุมชน การชักจูงโน้มน้าวเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้นำทางการเมือง การเข้าร่วมประท้วงและด้านการเป็นผู้สื่อข่าวสารทางการเมือง โดยสตรีที่มีรายได้สถานภาพสมรส และการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมที่แตกต่างกัน จะส่งผลให้สตรีมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน ส่วนประเด็นอายุระดับการศึกษา และอาชีพที่แตกต่างกันไม่ส่งผลให้สตรีมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน

สุขุม เกษรสิทธิ์ (2542) อ่างโน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 53) ได้ศึกษาพฤติกรรมการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของพนักงานภาคเอกชน : ศึกษากรณีเฉพาะพนักงาน บริษัท เนชั่นพับลิชชิ่ง กรุ๊ป จำกัด พบว่า

- 1) พนักงานส่วนใหญ่รับรู้ข่าวสารทางการเมืองจากโทรทัศน์เป็นประจำ
- 2) รองลงมาอ่านหนังสือพิมพ์เป็นครั้งคราว

3) สภาพภูมิหลังของพนักงานที่ต่างกันอันได้แก่ ตัวแปรเพศ อายุ วุฒิการศึกษา ลักษณะงาน และรายได้มีผลต่อพฤติกรรมการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง การมีความรู้ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน

4) พฤติกรรมการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองจากสื่อหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์และนิตยสารรายสัปดาห์ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นิลubl ใจอ่อนนุ่ม (2543) อ่างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 53) ทำการวิจัย เรื่อง การเปิดรับข่าวสารทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างเปิดรับข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคลในระดับปานกลาง โดยระดับการเปิดรับแตกต่างกันตามอายุ ระดับการศึกษา รายได้และอาชีพ ส่วนการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในภาพรวมนั้นกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในระดับต่ำ โดยระดับการมีส่วนร่วมแตกต่างกันตามระดับการศึกษา นอกจากนี้การเปิดรับข่าวสารทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

เอกรัฐ อำนวยเจริญ (2543) อ่างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 53) ได้ศึกษาเรื่องแบบแผนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาในจังหวัดพะเยา โดยศึกษาจากนักศึกษามหาวิทยาลัยนเรศวร วิทยาเขตพะเยาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี วิทยาลัยเทคนิคพะเยา และวิทยาลัยการอาชีพเชียงคำ จำนวน 312 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ให้ความสนใจจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะไม่ชอบที่มีการซื้อสิทธิขายเสียง ขาดความศรัทธาในตัวผู้สมัคร ขาดความศรัทธาต่อระบบการเลือกตั้ง เกิดการเบียดเบียนทางการเมือง เป็นต้น

ชลธิชา มีแสง (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ โดยศึกษาจากนักศึกษาระดับปริญญาโท ภาคพิเศษ จำนวน 313 คน พบว่า

1. นักศึกษาส่วนใหญ่มีความสนใจติดตามข่าวสารทางการเมืองเป็นประจำ โดยติดตามข่าวสารทางโทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ มีความเข้าใจในหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยรวมทั้งมีความรู้สิทธิสมรรถนะทางการเมืองอยู่ในระดับสูง

2. นักศึกษามีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับปานกลาง ซึ่งพิจารณาจากกิจกรรมการมีส่วนร่วม 5 ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง ด้านการณรงค์ให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน ด้านการติดตามสถานการณ์ความเคลื่อนไหวทางการเมือง ด้านการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง และด้านการชุมนุมทางการเมือง โดยนักศึกษามีระดับการมีส่วนร่วมในด้านการมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง และด้านการติดตามสถานการณ์ความเคลื่อนไหวทาง

การเมืองอยู่ในระดับปานกลาง และมีระดับการมีส่วนร่วมในด้านการณรงค์ให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน ด้านการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง และด้านการชุมนุมทางการเมือง อยู่ในระดับต่ำ

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา คือ เพศ อายุ สาขาวิชา ที่จบ อาชีพ และความสนใจในการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ส่วนปัจจัยที่ไม่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา คือ สถานภาพสมรส ภูมิลำเนา ความเข้าใจในหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย และความรู้สึกรักมีสมรรถนะทางการเมือง

อำพร สุคนธวัฒนสุข (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในจังหวัดขอนแก่น โดยศึกษาจากนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 380 คน พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีส่วนร่วมทางการเมืองระดับน้อยในทุกระดับการเมือง เพศ สถานศึกษา ชั้นปีที่กำลังศึกษา ประวัติการร่วมกิจกรรม และระดับสำนึกความเป็นพลเมืองมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในภาพรวม ส่วนอายุ เกรดเฉลี่ยสะสม ภูมิลำเนา อาชีพหลักของผู้ปกครอง และรายได้ต่อเดือนของผู้ปกครองไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

งานวิจัยต่างประเทศ

Dahl (1961) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 55) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากน้อยต่างกันตามลักษณะ ดังนี้

1. ผู้ที่มีรายได้สูงมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำ
2. ผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมสูงมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมต่ำ
3. ผู้ที่มีการศึกษาสูงมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำ
4. ผู้ที่ประกอบอาชีพธุรกิจ การค้า และนักบริหาร มีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีอาชีพด้านการใช้แรงงาน

5. ผู้ที่อยู่อาศัยในเขตเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่อยู่อาศัยในเขตเสื่อมโทรม

Lipset (1960) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 55) ได้ศึกษาเรื่องการเลือกตั้งในกลุ่มประเทศประชาธิปไตยในซีกโลกตะวันตก พบว่า ลักษณะทางสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งมากน้อยต่างกัน ได้แก่ รายได้ การศึกษา เพศ อายุ สถานภาพในการสมรส การเข้ากลุ่มสมาคมและกลุ่มอาชีพ

Schramm (1969) อ้างใน มยุรี ถนอมสุข (2554 : 55) ได้ทำการศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสนใจข่าวสารทางการเมืองมากถั่วคือ คนที่มีการศึกษาสูงไม่ว่าจะมีอาชีพหรือฐานะทางเศรษฐกิจอย่างไร จะมีความสนใจในข่าวสารทางการเมืองในระดับที่ไม่แตกต่างกัน สำหรับบุคคลที่มีการศึกษาดำการมีอาชีพที่ได้รับการยกย่องหรือมีเกียรติ หรือมีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะทำให้บุคคลนั้นเพิ่มความสนใจในการเปิดรับข่าวสารทางการเมือง

